

Dr. sc. Dinka ŠAGO, redovita profesorica*
Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet
dinka.sago@pravst.hr

Lucia RADIĆ, mag.iur.**
luciaradic12@gmail.com

UDK 347.958(497.5)(094)
341.231.14(4-67EU)
Izvorni znanstven rad
Rad stigao: 25. travnja 2025.
Rad prihvaćen: 6. lipnja 2025.

REVIZIJA PO DOPUŠTENJU U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU U KONTEKSTU PRAVA NA PRISTUP SUDU

Sažetak: *Predmet ovoga rada je razvoj instituta revizije po dopuštenju u hrvatskom zakonodavstvu u svjetlu posljednjih izmjena Zakona o parničnom postupku, s naglaskom na izmjene i dopune iz 2019. i 2022. godine. Posebna je pažnja posvećena razvoju revizije po dopuštenju u kontekstu prava na pristup sudu zajamčenog čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, s osvrtnom na stajališta koja je u pogledu dopuštenih ograničenja toga prava od strane država potpisnica Konvencije u svojim odlukama iznio Europski sud za ljudska prava. U radu su nadalje istaknute značajnije nacionalne zakonodavne promjene te napomenuti pojedini nomotebnički nedostaci, nedorečenosti i određene nelogičnosti do kojih je u praksi dolazilo uslijed istaknutih zakonodavnih promjena. Posebna pažnja posvećena je javnoj funkciji revizije, te je obrađen tijek revizijskog postupka i odluke koje Vrhovni sud Republike Hrvatske u njemu donosi. Naposljetku, izložen je utjecaj zakonskih izmjena iz 2022. godine na korelaciju instituta revizije po dopuštenju i ustavne tužbe, s osvrtnom na stajališta Ustavnog suda Republike Hrvatske o proceduralnim pravilima iscrpljivanja dopuštenog pravnog puta u pogledu ustavnosudske zaštite temeljnih ljudskih prava.*

Glavne riječi: *revizija po dopuštenju, Zakon o parničnom postupku, Vrhovni sud Republike Hrvatske, pravo na pristup sudu, praksa Europskog suda za ljudska prava.*

1. UVOD

Revizija po dopuštenju izvanredan je i nesuspensivan pravni lijek koji je predviđen za pravomoćne drugostupanjske presude donesene u parničnim postupcima,¹ čija je glavna funkcija ostvarenje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj

* Dr. sc. Dinka Šago, redovita profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2957-276>. Ovaj rad financiran je u okviru projekta Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu pod br. 3 “Izazovi modernog radnog prava - *de lege lata* i *de lege ferenda* (IMRP)” voditelja doc.dr.sc. Trpimira Perkušića.

** Rad je nastao na podlozi obranjenog diplomskog rada studentice Lucie Radić, studentice Integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija pravo, pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Dinke Šago, obranjen na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu 6. ožujka 2025. godine.

¹ Revizija po dopuštenju kao pravni lijek nije ograničena samo na parnične postupke, već je dopuštena i u izvanparničnim postupcima, kao što su ovršni postupak i postupak osiguranja i to upravo radi ostvarenja svoje javne funkcije, koja po novom zakonodavnom uređenju postaje njena primarna te gotovo isključiva funkcija, s obzirom na to da je tip revizije usmjeren k ostvarenju privatne funkcije sada u potpunosti izbačen iz primjene.

primjeni te ujednačavanje sudske prakse, o kojem odlučuje Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje: Vrhovni sud RH). Navedeni je pravni lijek normiran je odredbama članaka 382. – 400. Zakona o parničnom postupku² te je jedan od rijetkih instituta za koje se može reći da je predstavljao svojevrsni lajtmotiv popriličnom broju izmjena i dopuna zakonskog teksta.³ Već je od stupanja na snagu izmjena i dopuna ZPP-a iz 2019.⁴ revizija po dopuštenju normirana kao temeljni tip revizije, koja po svojim obilježjima uvelike koincidira s nekadašnjom tzv. izvanrednom revizijom. Dok je stupanjem na snagu ZIDZPP/19 institut revizije po dopuštenju utemeljen kao osnovni tip revizije te je u velikoj mjeri napušten nekadašnji sustav po kojem su istovremeno postojala dva tipa revizije: tzv. redovna revizija i tzv. izvanredna revizija, ipak sam institut revizije po dopuštenju ZIDZPP/19-om nije bio dovoljno precizno uređen. Iz tog su razloga uslijedile izmjene i dopune ZPP-a iz 2022.,⁵ kada je zakonodavac nastojao ne samo otkloniti sve nomotehničke nedostatke koji su se javili od stupanja na snagu ZIDZPP/19, već je u izmijenjenom zakonskom tekstu odlučio dati potpuni primat javnoj funkciji revizije, kao jedinom izvanrednom pravnom lijeku o kojem odlučuje najviša sudska instance domaćeg pravnog sustava.

Stoga je svakako potrebno zakonsko uređenje instituta revizije po dopuštenju i njegov razvoj u svjetlu posljednjih nekoliko značajnih novela ZPP-a razmotriti prije svega kroz prizmu prava na pristup sudu zajamčenog čl. 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,⁶ odnosno dopuštenih ograničenja u pogledu ostvarivanja tog prava, u skladu sa stajalištima razvijenim u praksi Europskog suda za ljudska prava (dalje: Europski sud), kako bi se jasnije mogla razumjeti određena ograničenja postavljena od strane hrvatskog zakonodavca pri zakonskom uređenju ovog instituta.

2. ZAKONSKO UREĐENJE REVIZIJE PO DOPUŠTENJU U KONTEKSTU DOPUŠTENIH OGRANIČENJA PRAVA NA PRISTUP SUDU UTVRĐENIH U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Pravo na pristup sudu bitan je aspekt prava na pošteno suđenje zajamčenog čl. 6. st.

1. Konvencije, ali i čl. 29. st. 1. Ustava Republike Hrvatske,⁷ čime je navedeno pravo

² Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 4/77, 36/77, 36/80, 6/80, 69/82, 43/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23. (dalje: ZPP).

³ Od 26 zahvata koji su u osnovni tekst ZPP-a izvršavani u posljednjih četrdesetak godina, njih čak 15 odnosilo se upravo na zakonsko uređenje revizije. Više o tome u Bratković, M., *Revizija po dopuštenju*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2023., str. 237.

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 70/19. (dalje: ZIDZPP/19).

⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 80/22. (dalje: ZIDZPP/22).

⁶ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 18/97, 6/99 - proć. tekst, 8/99 - ispr., 14/02, 1/06 i 13/17. (dalje: Konvencija). Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni dio, br. 18/97. stupio je na snagu 5. studenoga 1997. te je Republika Hrvatska od tog trenutka vezana odredbama Konvencije.

⁷ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10 i 5/14. (dalje: Ustav).

inkorporirano u hrvatski pravni sustav kao jedna od temeljnih i najviših vrednota koju su kao takvu hrvatski zakonodavac i sudovi dužni poštovati pri kreiranju zakonskog teksta odnosno donošenju svojih odluka.

Međutim, navedeno pravo nije apsolutno, već je relativno zaštićeno, derogabilno i podložno određenim ograničenjima, što znači da samo po sebi zahtijeva određen stupanj samostalne regulacije svake pojedine države potpisnice Konvencije, koje pritom uživaju određen stupanj diskrecije u pogledu načina i stupnja inkorporacije navedenog prava u svoj domaći pravni sustav.⁸ Konačna odluka o tome poštuju li se zahtjevi postavljeni Konvencijom od strane država potpisnica pri korištenju svojim diskrecijskim ovlastima počiva na Europskom sudu, ali to ne znači da je njegova uloga takva da on mijenja domaću vlast u procjeni što je „najbolja politika“ na njenom području.⁹ Međutim, mora postojati dovoljan stupanj razmjernosti između svakog postavljenog ograničenja i cilja koji se tim istim ograničenjem ima postići, a samo ograničenje ne smije biti postavljeno na takav način ili u tolikom opsegu da pojedincu ugrožava *samu bit prava na pristup sudu*. Istovjetno su stajalište u svojim odlukama zauzeli kako Europski sud,¹⁰ tako i Ustavni sud Republike Hrvatske¹¹ (dalje u tekstu: Ustavni sud RH).

U tom smislu, za istaknuti je kako pravo na pristup Vrhovnom sudu RH nije *per se* ni konvencijsko ni ustavno pravo. Međutim, unatoč tome što države ugovornice Konvencije nisu obvezne u građanskim predmetima ustrojavati sudove više instance, jer samo pravo na žalbu nije izričito zajamčeno, ako u državi potpisnici takvi sudovi postoje, tada se pravo na pristup sudu zajamčeno čl. 6. Konvencije obvezno primjenjuje i na postupak pred tim sudovima.¹² Ipak, to je pravo podložno određenim razumnim ograničenjima.¹³

Stoga je načelno dopustivo ograničiti pristup tim sudovima postavljanjem određenih proceduralnih uvjeta koji moraju biti ispunjeni, kao što su rokovi, vrijednosni prag koji valja zadovoljiti, obveza da stranka bude adekvatno zastupana u postupcima pred tim sudovima i sl., sve pod uvjetom da postoji razmjeran i legitiman cilj koji se takvim ograničenjima treba postići,¹⁴ ne ulazeći pritom u samu logiku samog izvršenja¹⁵ tako

⁸ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 51., usp. s čl. 1. Protokola br. 15.

⁹ Sessa, Đ., Novela ZPP-a iz 2019. i standardi vijeća Europe o ulozi Vrhovnog suda u ujednačavanju sudske prakse, *Novine u parničnom procesnom pravu – uvodna izlaganja*, HAZU, Zagreb, 2020., str. 175.

¹⁰ Tako i *Zubac protiv Hrvatske*, zahtjev br. 40160/12, presuda od 5. travnja 2018., toč. 78.; *Stanev protiv Bugarske*, zahtjev br. 36760/06, presuda od 29. lipnja 2010., toč. 230.; *Corдова protiv Italije*, zahtjev br. 40877/98, presuda od 30. siječnja 2003., toč. 54.

¹¹ Vidi odluke broj: U-III-205/2012 od 13. studenoga 2014., toč. 5. obrazloženja; broj: U-III-222/2012 od 16. ožujka 2016., toč. 7. obrazloženja; broj: U-III-633/2010 od 22. travnja 2010., toč. 6. obrazloženja.

¹² O tome detaljnije kod Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 52.

¹³ Tako i *Brualla Gómez de la Torre protiv Španjolske*, zahtjev br. 26737/95, presuda od 19. prosinca 1997., toč. 37., gdje je Europski sud iznio sljedeće stajalište: „*The Court reiterates that Article 6 of the Convention does not compel the Contracting States to set up courts of appeal or of cassation. However, where such courts do exist, the guarantees of Article 6 must be complied with, for instance in that it guarantees to litigants an effective right of access to the courts for the determination of their “civil rights and obligations”.*“

¹⁴ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 53.

¹⁵ Koliko je pojedino ograničenje ili proceduralni zahtjev koji djeluje kao svojevrsno ograničenje zapravo u konkretnom slučaju ne samo nužan, nego i logičan slijed stvari ovisit će najprije o zakonskoj formulaciji teksta od strane pojedinog zakonodavca, pojedinačnim

postavljenih ograničenja u domaćem pravnom sustavu, jer to i nije uloga Europskog suda. Upravo je tako institut revizije po dopuštenju eklatantan primjer diskrecije države potpisnice Konvencije da njegovim individualnim uređenjem omogući pristup vrhovnom sudu, ali ga istovremeno svojevrsnim formalnim zahtjevima i proceduralnim uvjetima utoliko ograniči.

Ta diskrecija, svakako, nije neograničena te pri ocjeni valja uzeti u obzir različite okolnosti, kao što su osobitosti postupka pred Vrhovnim sudom, postupak koji je u domaćem pravnom poretku prethodio postupku pred Vrhovnim sudom te samu ulogu koju Vrhovni sud ima u domaćem pravnom postupku. Stoga se, primjerice, legitimnim smatra ograničiti pristup Vrhovnom sudu ako su predmet razmatrala već dva suda pune jurisdikcije, a pravičnost postupka pred tim sudovima nije bila dovedena u pitanje ili u situacijama u kojima se želi izbjeći da Vrhovni sud ponovno razmatra isti predmet, unatoč tome što se stranka poziva na drugačiju, ali u bitnom istu pravnu osnovu kao i prvi put.¹⁶

2.1. Formalni zahtjevi kao ograničenje pristupa sudu

Iako pravo na pristup Vrhovnom sudu RH nije kao takvo ni konvencijsko ni ustavno pravo, ono je u određenim slučajevima ipak omogućeno i to upravo putem instituta revizije po dopuštenju. Ipak, zbog specifičnog položaja Vrhovnog suda RH kao najviše sudske instance i njegove uloge u ostvarenju javne funkcije osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, sam postupak ponešto je formalniji od „redovnog“ žalbenog postupka pred drugostupanjskim sudovima.

Naime, jamstva iz čl. 6. Konvencije odnose se kako na postupke pred žalbenim sudovima, tako i na postupke pred vrhovnim sudom (ako je takav sud ustrojen u nacionalnom pravnom sustavu), ali sam Europski sud pritom zauzima stajalište da pretpostavke dopustivosti revizije mogu biti utoliko strože od onih propisanih za žalbu,¹⁷ zbog

okolnostima nacionalnog pravnog sustava te u konačnici tumačenju i praktičnoj primjeni tako postavljenih proceduralnih pravila odnosno ograničenja od strane samih sudova, pri čemu praktična egzekucija pojedinih, možda idejno sasvim korektnih, zakonskih odredbi nije uvijek sama po sebi logična.

¹⁶ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 58.

¹⁷ Tako i *EM linija d.o.o. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 27140/03, presuda od 22. studenog 2007., u kojoj je Europski sud iznio sljedeće stajalište: „*Sud podsjeća da, radi ostvarivanja svojih građanskih prava i obveza, podnositelj mora imati mogućnost svojim zahtjevom obratiti se sudu koji je kompetentan razmotriti i odlučiti o pitanju spora. U dotičnom slučaju nije sporno da je podnositelj mogao svoj zahtjev predstaviti pred Upravnim sudom te kako je Upravni sud odlučio o pitanju koje se tiče povlačenja koncesije podnositelju. Iako podnositelj tvrdi kako postupak pred Upravnim sudom nije bio pravičan, nema dokaza da je podnositeljev pristup sudu na ikakav način bio ometan. Niti podnositelj spori da je, prema domaćem pravu, mogao podnijeti ustavnu tužbu kojom bi se njegova zahtjev razmotrio i u ustavnopravnoj domeni. U temelju podnositeljevog prigovora zapravo je činjenica da je Ustavni sud odbio odlučivati o meritumu njegove tužbe budući nisu bili ispunjeni određeni formalnopravni zahtjevi. U tom smislu, Sud podsjeća kako pravo na pristup sudu nije apsolutno pravo; podvrgnuto je određenim ograničenjima, pogotovo onda kad su u pitanju uvjeti dopuštenosti priziva, dakle stvar koja potpada u nadležnost države i u kojoj državi ugovornici mora biti ostavljena određena sloboda. Takva ograničenja ne smiju ugroziti ili ograničiti pravo na pristup sudu na način koji ne bi bio u skladu s člankom 6. stavkom 1., osim kada takva ograničenja služe da bi se ostvario legitiman cilj te kad postoji proporcionalan odnos između cilja koji se želi ostvariti i nametnutih ograničenja. Nadalje, Sud podsjeća da uvjeti priziva za ustavnu tužbu mogu biti stroži nego za obične prizive.*“.

čega i postupak pred vrhovnim sudom može biti u određenoj mjeri formalniji.¹⁸ No, ti formalni zahtjevi ne smiju biti postavljeni na način da se stranke time faktično odvrćaju od toga da se uopće služe tim pravnim sredstvom, odnosno da ih se onemogućuje u ostvarivanju njihovih prava, a za što su takva pravna sredstva, redovni i izvanredni pravni lijekovi, upravo i predviđena.¹⁹

S obzirom na to da je pravo na pristup sudu ujedno jedna od temeljnih ustavnih vrednota domaćeg pravnog sustava, tako je i sami Ustavni sud RH istakao stajalište koje u bitnom glasi: „(...) *pravna sigurnost – zajedno s načelom supremacije prava – podrazumijeva da je pravo stvoreno kako bi se primjenjivalo u praksi na konkretne životne situacije. Iako je apstraktno vrednovanje samog zakonodavstva važno za ostvarenje načela vladavine prava, kategoričnost objektivnog prava nikako ne znači da se pravna pravila smiju primjenjivati na konkretne životne situacije toliko nefleksibilno, mehanički i slijepo da postaje nemoguće uvažavati imperativne razumnosti i pravičnosti. U svakom takvom slučaju uvijek će biti riječ o pretjeranom formalizmu protivnom Ustavu.*“²⁰

Dakle, pretjerani formalizam zapravo odražava stav da je pri praktičnoj primjeni prava posljedica koja nastupa u svakom pojedinom slučaju zapravo u potpunosti nevažna, dok god takva pojedinačna primjena ostaje unutar postavljenih okvira, koji su vrlo često apstraktni, hipotetski konstruirani te u konačnici nedovoljni da sami po sebi, bez određenog ciljnog tumačenja, uzimajući u obzir konkretne okolnosti slučaja, polučie ikakav suvisao rezultat.²¹

U pravnoj su se doktrini ustalila određena stajališta o tome koja se ograničenja smatraju razmjernima, a kojima se pak vrijeđa pravo na pristup sudu, sukladno praksi koju je Europski sud za ljudska prava iznio u pojedinim svojim odlukama.

Tako, primjerice, neće doći do povrede prava na pristup sudu ako se od stranke zahtijeva da konkretno navede razloge zbog kojih se obraća sudu²² ili ako je pristup

¹⁸ Bratković, M., Revizija po dopuštenju: hrvatske dvojbe i slovenska iskustva, Zbornik radova s II. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2016., str. 332.

¹⁹ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 53.

²⁰ Odluka Ustavnog suda broj: U-III-5989/2013 od 9. veljače 2016. (Narodne novine, br. 25/16), toč. 46. obrazloženja.

²¹ Jedan od primjera povrede prava na pristup Vrhovnom sudu RH upravo zbog pretjeranog formalizma je predmet *Bulfracht Ltd protiv Hrvatske*, zahtjev br. 53261/08, presuda od 21. lipnja 2011., u kojem je podnositelj zahtjeva bilo trgovačko društvo iz Bugarske koje je pred Trgovačkim sudom u Rijeci tužbom tražilo isplatu iznosa nešto većeg od pola milijuna američkih dolara, pri čemu je revizija, podnesena nakon što mu je tužbeni zahtjev pravomoćno odbijen, odbačena kao nedopuštena po osnovi vrijednosnog kriterija koji je u to vrijeme bio na snazi, a prema kojem je za dopuštenost podnošenja revizije bio propisan zakonski cenzus od 500.000 tadašnjih HRK. Pritom je Europski sud u točki 36. presude iznio sljedeće pravno stajalište: „*the Court considers that the way in which the Supreme Court calculated the value of the subject matter of the dispute in the present case may be qualified as excessive formalism. The restriction in question was therefore not proportionate to the legitimate aim pursued, and impaired the very essence of the applicant company's right of access to court as secured by Article 6 § 1 of the Convention.*“.

²² Isto je stajalište naposljetku zauzeo i hrvatski zakonodavac, uvjetujući odluku o prijedlogu za dopuštenje revizije iz čl. 387. ZPP-a prije svega postojanjem pravnog pitanja koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu razmatrali, a koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi.

sudu stranci onemogućen zbog pogreške koju je ona sama učinila u postupanju pred tim sudom. S druge strane, stranci će biti povrijeđeno pravo na pristup sudu ako joj je pristup bio onemogućen zbog administrativne pogreške suda ili drugog nadležnog tijela za koju stranka nije odgovorna.²³ U svakom slučaju, za pravilnu i temeljitu ocjenu je li došlo do povrede prava na pristup sudu valja ispitati konkretne okolnosti svakog pojedinog slučaja, uzimajući sve relevantne faktore u obzir (npr. je li stranka bila propisno zastupana, jesu li bili ispunjeni svi proceduralni uvjeti koji su bili postavljeni za taj konkretan slučaj i sl.).²⁴

2.2. Vrijednosni kriterij kao ograničenje pristupa sudu

U doktrini je načelno zauzeto stajalište da određenje vrijednosnog praga kao kriterija procjene dopustivosti pristupa stranaka sudu s ciljem da se izbjegne preopterećenost tog suda samo po sebi ne znači povredu prava na pristup sudu.²⁵ Navedeno je stajalište zauzeo i Europski sud u nekolicini svojih predmeta.²⁶ Međutim, ono što valja naglasiti jest da pri izračunu tog cenzusa, sud ne smije pristupati pretjerano formalistički, držeći se apstraktno postavljenog zakonskog okvira, nekritički i paušalno ga primjenjujući na okolnosti svakog pojedinog slučaja, jer se takvo ograničenje ne može smatrati razmjernim cilju, a stranci će u konačnici biti povrijeđeno pravo na pristup sudu. Nelogično je nastojanje da se subjektivna važnost predmeta, koja za svakog pojedinca različito teži, uopće pokuša objektivizirati, jer nekome vrijednost od 5.000,00 eura može biti visoka, dok nekome drugome iznos i od 100.000,00 eura ne predstavlja nenadoknativ gubitak.²⁷ Štoviše, ne samo da je apstraktno fiksiranje koliko pojedini predmet mora

²³ Tako je u predmetu *Sotiris i Nikos Koutras Attee protiv Grčke*, zahtjev br. 39442/98, presuda od 16. studenog 2000. podnositelj zahtjeva bilo grčko društvo s ograničenom odgovornošću koje je 1992. nadležnom upravnom tijelu podnijelo zahtjev za odobrenje subvencije za gradnju hotela koji je odbijen, nakon čega je podnositelj pred Vrhovnim sudom zahtijevao sudsko preispitivanje navedene upravne odluke. Pritom je odvjetnik koji je zastupao podnositelja zahtjeva predmetni zahtjev predao osobno dvojici policajaca u nadležnoj policijskoj postaji u Ateni, koji su na prvoj stranici zahtjeva otisnuli i potpisali pečat policijske postaje te upisali matični broj i datum zahtjeva, ali nisu zabilježili registarski broj i datum na prijemnom štambilju koji je bio otisnut na samom zahtjevu, a taj je proceduralni uvjet bio nužan kako bi se zahtjev mogao smatrati valjano predanim. Zbog toga je Vrhovni sud 1996. odbacio predmetni zahtjev podnositelja, a navedena je odluka podnositelju zahtjeva dostavljena 1997. Europski je sud utvrdio je da je u predmetnom slučaju neusklađenost podnesenog zahtjeva s proceduralnim uvjetima postavljenim relevantnim propisima bila posljedica administrativne greške učinjene od strane navedenih policijskih službenika, a ne same stranke, zbog čega je utvrdio da je u konkretnom slučaju došlo do povrede prava na pristup sudu, iznoseći u točkama 21.-24. presude u bitnom sljedeće stajalište: „*The Court notes that, in declaring the application inadmissible in the instant case, the Supreme Administrative Court penalised the applicant company for a clerical error made on lodging its application, whereas the applicant company cannot be held liable for that error. The Court considers, rather, that since domestic law provides that an application for judicial review can be lodged with a public authority other than the registry of the Supreme Administrative Court, compliance with the formalities for lodging such an application is mainly the responsibility of the public officers empowered to receive the application.*”.

²⁴ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3., str. 59.

²⁵ *Ibid.*, str. 60.

²⁶ Tako npr. *Kozlica protiv Hrvatske*, zahtjev br. 29182/03, presuda od 2. studenoga 2006., toč. 33.

²⁷ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 185.

„vrijediti“ da bi se stranci omogućio pristup sudu neodrživo, već se u okolnostima kad je takav cenzus postavljen relativno visoko postavlja pitanje koliko se time zapravo kreiraju okolnosti u kojima se pristup sudu ograničava na način da se samo imućnijim strankama omogućava relativno nesmetan pristup sud.²⁸

2.3. Prethodno sudsko dopuštenje kao ograničenje pristupa sudu

Ako je za pristup sudu više instance potrebno prethodno dopuštenje suda u skladu s posebnim, prethodno određenim kriterijima, takvo ograničenje prema stajalištu zauzeto u odlukama Europskog suda²⁹ također samo po sebi nije protivno pravima zajamčenima Konvencijom. Pritom bi kriteriji dopuštenosti trebali biti određeni zakonom, pri čemu mogu biti određeni generalnim klauzulama i pravnim standardima, kao što su vjerojatnost uspjeha pred sudom više instance ili važnost nekog predmeta odnosno postavljenog pravnog pitanja za jedinstvenost prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni.³⁰

U hrvatskom je pozitivnom normativnom uređenju revizije sukladno odredbama ZPP-a također određen kriterij prethodnog dopuštenja suda kao svojevrzni vid ograničenja pristupa sudu, pri čemu sam Vrhovni sud RH dopušta odnosno ne dopušta reviziju na temelju prethodno podnesenog prijedloga za dopuštenje revizije, pri čemu je određeno da će se revizija dopustiti: „*ako se u povodu nje može očekivati odluka o pravnom pitanju koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu razmatrali, a koje je važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi*“ (čl. 385.a st. 1. ZPP).

2.4. Obvezno odvjetničko zastupanje kao ograničenje pristupa sudu

U brojnim je pravnim porecima, pa tako i hrvatskom, kao jedna od pretpostavki za podnošenje prijedloga za dopuštenje revizije odnosno revizije, a samim time i ostvarenja pristupa vrhovnom sudu, određeno i obvezno odvjetničko zastupanje. Navedeno se u doktrini podupire stajalištem kako je opravdano traženje dodatnog stupnja profesionalnosti i iskustva od strane podnositelja revizije koji nastupa pred najvišom sudskom instancom u domaćem pravnom poretku. Tako se i u hrvatskom parničnom pravu još od Novele ZPP-a iz 2008.³¹ kao proceduralni uvjet podnošenja revizije i svojevrсно ograničenje pristupa Vrhovnom sudu RH postavlja obveznost odvjetničkog zastupanja stranke koja podnosi prijedlog za dopuštenje revizije odnosno reviziju.³² U više navrata bili su podneseni prijedlozi za pokretanje postupka ocjene suglasnosti navedene odredbe ZPP-a s Ustavom, pri čemu u jednom od prvih rješenja od 26. ožujka 2013. Ustavni sud RH nije prihvatio prijedlog za pokretanje postupka ocjene suglasnosti zakona s Ustavom, zauzimajući u bitnom sljedeće stajalište: „*Polazeći od toga da se u revizijskom*

²⁸ *Ibid.*, str. 189.

²⁹ Tako i *Øvlsen protiv Danske*, zahtjev br. 16469/05, odluka od 30. kolovoza 2006.

³⁰ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 60. – 61.

³¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 84/08. (dalje: ZIDZPP/08).

³² V. čl. 91.a st. 1. ZPP. Prijedlog za dopuštenje revizije odnosno reviziju stranka iznimno može podnijeti samostalno ako ima položen pravosudni ispit, odnosno za nju u svojstvu opunomoćenika osoba koja ju je ovlaštena zastupati u tom svojstvu, a nije odvjetnik, pri čemu i takva osoba mora imati položen pravosudni ispit i o toj se okolnosti Vrhovnom sudu mora dostaviti valjan dokaz kao prilog podnesenom prijedlogu za dopuštenje revizije odnosno reviziji (čl. 91.a st. 2. i 3. ZPP).

postupku preispituje materijalna i postupovna zakonitost pobijane presude (rješenja), a ne i pravilnost utvrđenja činjeničnog stanja, Ustavni sud utvrđuje da je zakonodavac propisujući krug kvalificiranih osoba koje mogu podnijeti reviziju naglasio potrebu da se u revizijskom postupku, u kojem se odlučuje isključivo o pravnim pitanjima, osigura viša razina stručnih znanja i kvalitete u zastupanju stranaka a time veća kvaliteta odlučivanja u pojedinom slučaju, a što doprinosi većoj pravnoj sigurnosti stranaka.“³³

Ustavni sud RH je mišljenja kako je ograničenje postavljeno u čl. 91.a ZPP-a ustavnopravno prihvatljivo te da kao takvo ne sprječava niti ograničava pristup sudu na način da bi sama bit tog prava bila narušena. U navedenom rješenju Ustavni sud RH se pozvao na stajalište Europskog suda u odluci *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,³⁴ s obzirom na to da riječ o presudi u kojoj se Europski sud prvi put konkretno izjasnio o potrebnim pretpostavkama i mjeri u kojoj ograničenja prava na pristup sudu moraju biti postavljena kako se ne bi smatralo da je njima povrijeđena sama bit prava na pristup sudu. Ustavni sud RH je naprijed citirano stajalište zauzeto u rješenju od 26. ožujka 2013. potvrdio u nekoliko svojih kasnijih rješenja donesenih po različitim prijedlozima za pokretanje postupka ocjene suglasnosti navedene odredbe ZPP-a s Ustavom.³⁵

Unatoč tada zauzetom stajalištu Ustavnog suda RH, ono što se svakako ukazuje je zanimljivim za istaknuti jest okolnost da je u međuvremenu stupanjem na snagu ZIDZPP/22³⁶ u tekst ZPP-a već postojećem čl. 385.a dodan novi st. 2., kojim je sada revizija strankama dopuštena i u slučaju povrede kakvog temeljnog ljudskog prava zajamčenog Ustavom i Europskom konvencijom.³⁷ Dakle, riječ je o novini koja podrazumijeva mogućnost pristupa i pokretanja postupka pred Vrhovnim sudom RH zbog povrede onih prava zajamčenih najvišim nacionalnim pravnim aktom i Europskom konvencijom, a o kojim povredama su inače nadležni odlučivati sam Ustavni sud RH (u postupcima pokrenutim ustavnom tužbom zbog povrede Ustavom zajamčenog prava) odnosno Europski sud za ljudska prava (u postupcima pokrenutim zahtjevom podnesenim pred tim sudom zbog povrede konvencijskog prava). Pritom se ističe kako ni u postupku pred Ustavnim sudom RH ni u postupcima pred Europskim sudom stranke koje podnose ustavnu tužbu odnosno zahtjev za pokretanje postupka zbog po-

³³ Ustavni sud RH, rješenje broj: U-I-4365/2008 od 26. ožujka 2013.

³⁴ *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, zahtjev br. 4451/70, presuda od 21. veljače 1975., toč. 36.-37., gdje je Europski sud u bitnom zauzeo sljedeće stajalište: “*Since the impediment to access to the courts affected a right guaranteed by Article 6 para. 1 (art. 6-1), it remains to determine whether it was nonetheless justifiable by virtue of some legitimate limitation on the enjoyment or exercise of that right. The Court considers, accepting the views of the Commission and the alternative submission of the Government, that the right of access to the courts is not absolute. As this is a right which the Convention sets forth (see Articles 13, 14, 17 and 25) (art. 13, art. 14, art. 17, art. 25) without, in the narrower sense of the term, defining, there is room, apart from the bounds delimiting the very content of any right, for limitations permitted by implication.*”.

³⁵ Vidi rješenja broj: U-I-2593/2015 od 18. listopada 2016; broj: U-I-6320/2012 od 23. svibnja 2017.; broj: U-I-2199/2017 od 6. lipnja 2017.

³⁶ ZIDZPP/22 donesen je 1. srpnja 2022., a većim je dijelom stupio na snagu: 19. srpnja 2022.

³⁷ Odredbom čl. 62. ZIDZPP/22 u postojeći čl. 385.a ZPP-a dodan je novi st. 2. koji glasi: “(2) Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustit će reviziju i ako stranka učini vjerojatnim da joj je u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku zbog osobito teških povreda odredaba parničnog postupka ili pogrešne primjene materijalnog prava povrijeđeno kakvo temeljno ljudsko pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske i Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i da se stranka na te povrede, ako je to bilo moguće, već pozivala u nižestupanjskom postupku.”.

vrede konvencijskoga prava nisu dužne biti zastupane, već imaju mogućnost pred tim sudovima nastupiti samostalno.

Kad se naprijed navedeno uzme u obzir i dovede u korelaciju s činjenicom da je ZPP-om i dalje izričito propisano da stranka koja podnošenjem prijedloga za dopuštenje revizije odnosno revizije pristupa Vrhovnom sudu RH mora uvijek biti zastupana (osim ako sama ima položen pravosudni ispit) te da o navedenom pitanju Ustavni sud RH nije posljednjih godina iznio stajalište usklađeno s „ažuriranim“ zakonodavnim odredbama koje se tiču revizijskog postupka, to se navedena odredba ZPP-a ukazuje pomalo dvojbenom promatrana s aspekta prava na pristup sudu. Naime, uvjetovanjem da stranka uvijek mora biti zastupana samo pred Vrhovnim sudom RH možebitno se ograničava pravo na pristup tom sudu, ali se takvim procesnim uvjetovanjem strankama ograničava i pristup Ustavnom sudu RH te u konačnici Europskom sudu, s obzirom na to da stranka, da bi mogla inicirati odlučivanje Ustavnog suda RH odnosno Europskog suda, pred kojima ne mora biti zastupana, mora prethodno inicirati odlučivanje Vrhovnog suda RH, pri čemu u tom postupku mora izričito biti zastupana po punomoćniku.

2.5. Utjecaj zakonodavnih izmjena prava na pristup vrhovnom sudu na prava i ograničenja stranaka u tekućim postupcima

U prijelaznim i završnim odredbama pojedinih novela ZPP-a usvojeni su različiti pristupi u odnosu na pitanje primjenjuje li se novoustrojeni zakonski režim na postupke koji su pokrenuti prije njegova stupanja na snagu, a do tog trenutka nisu pravomoćno okončani. Tako je Novelom ZPP-a iz 2003.³⁸ primjena novog revizijskog režima bila predviđena samo za one postupke u kojima do dana stupanja na snagu ZIDZPP/03 nije zaključena glavna rasprava pred prvostupanskim sudom, dok je prema ZIDZPP/08.,³⁹ kao i prema Noveli iz 2011.⁴⁰ primjena novog zakonskog uređenja revizije bila dopuštena samo u onim postupcima u kojima do dana stupanja na snagu ZIDZPP/08 odnosno ZIDZPP/11 nije donesena drugostupajnska presuda.

Sve ovo za stranke može stvoriti popriličnu nesigurnost pri određenju koja su to njihova prava u postupcima u kojima sudjeluju, ako bi od trenutka pokretanja tih postupaka pa do njihova pravomoćnog okončanja došlo do određenih zakonodavnih izmjena koje bi eventualno utjecale na njihova prava u postupku. Ipak, valja istaknuti kako vlada opće pravno načelo prema kojem se postupovna pravila kojima su pojedini postupci uređeni na njih primjenjuju trenutačno, što je u nekolicini svojih odluka utvrdio i Europski sud.⁴¹ Međutim, kod primjene novih postupovnih pravila na sudske postupke koji su u trenutku stupanja na snagu tih pravila već u tijeku, a nisu pravomoćno okončani, nužno je voditi računa o tome da stranka zbog eventualne primjene tih novih postupovnih pravila ne izgubi kakvo pravo ili da za nju ne nastupe kakve negativne posljedice, osobito ako se ona u dobroj vjeri oslanjala na pravila koja su u trenutku poduzimanja te radnje bila na snazi.⁴²

³⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 117/03. (dalje: ZIDZPP/03) stupio je na snagu 1. prosinca 2003., a za predmetnu odredbu vidi čl. 284. st. 5.

³⁹ ZIDZPP/08 stupio je na snagu 1. listopada 2008., a za predmetnu odredbu vidi čl. 52. st. 4.

⁴⁰ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine, br. 57/11. (dalje: ZIDZPP/11) stupio je na snagu 2. lipnja 2011., a za predmetnu odredbu vidi čl. 53. st. 4.

⁴¹ *Bobrowski protiv Poljske*, zahtjev br. 64916/01, presuda od 17. lipnja 2008., toč. 55.

⁴² Bratković M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 67.

Dakle, možemo zaključiti kako nema zapreke da se nova pravila koja se odnose na reviziju i revizijski postupak primjenjuju i u onim postupcima koji su u trenutku njihova stupanja na snagu već u tijeku, a nisu pravomoćno okončani,⁴³ iako je u određenoj mjeri upitno koliko je takav stav povoljan za same stranke i uolikoj mjeri pridonosi samoj pravnoj sigurnosti i predvidljivosti pravnih pravila.

3. UREĐENJE REVIZIJE PO DOPUŠTENJU PREMA ZAKONU O PARNIČNOM POSTUPKU S POSEBNIM OSVRTOM NA IZMJENE I DOPUNE IZ 2019. I 2022. GODINE

3.1. Novi model revizije po dopuštenju u kontekstu izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku iz 2019. i 2022. godine

Stupanjem na snagu ZIDZPP/19 revizija po dopuštenju postaje temeljni tip revizije u hrvatskom parničnom postupku, dok je tek iznimno, u zakonu točno određenim sporovima revizija dopuštena *ex lege*.⁴⁴ Pritom je potonji tip po svom uređenju znatno nalikovao nekadašnjoj redovnoj reviziji,⁴⁵ koja je primarno služila kontroli zakonitosti i pravilnosti drugostupanjskih sudskih odluka te je kao takva bila usmjerena ka ostvarivanju privatne funkcije revizije. Drugačija je bila funkcija tzv. izvanredne revizije, koja je primarno bila usmjerena ka ostvarenju javne funkcije revizije, odnosno osiguranja jedinstvene primjene prava na čitavom području njegova važenja i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni, što je praktično funkcija instituta revizije po dopuštenju prema pozitivnom zakonskom uređenju. Upravo je preko nekadašnje izvanredne revizije, a kasnije i revizije po dopuštenju Vrhovni sud RH trebao ispunjavati svoju ustavnu zadaću,⁴⁶ koja se ogleda u donošenju odluka važnih za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni te ujednačavanje sudske prakse.⁴⁷

Ratio uvođenja novog zakonodavnog modela revizije može se svesti na okolnost da je Vrhovni sud RH u razdoblju koje je prethodilo donošenju ZIDZPP/19 na godišnjoj bazi zaprimao prevelik broj predmeta u rad, zbog čega je bio spriječen u ostvarivanju svoje ustavne zadaće. Tako je u 2017. godini u radu Vrhovnoga suda RH bilo preko

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Tako dopuštenje Vrhovnog suda RH za podnošenje revizije nije bilo potrebno ako se radilo o sporovima o postojanju ugovora o radu odnosno prestanku radnog odnosa ili sporu radi utvrđenja postojanja radnog odnosa, sporovima o utvrđivanju majčinstva i očinstva, sporovima u povodu tužbi za zaštitu od diskriminacije te sporova u povodu tužbi radi objave ispravka informacije.

⁴⁵ Revizija je po nekadašnjem zakonskom uređenju bila koncipirana kao pravni lijek s dvjakom funkcijom: privatnom funkcijom, koja se ogledala u osiguranju donošenja pravilne i zakonite odluke u konkretnom predmetu, pri čemu je revizija u tom smislu služila kao sredstvo provjere je li u konkretnoj pravnoj stvari pravilno primijenjeno materijalno i procesno pravo, a ako je suprotno bilo slučaj, tada se revizijom interveniralo na način da su se odluke nižih sudova ukidale ili preinačavale. S druge strane, revizija je djelovala i u javnoj funkciji, koja se ogledala u osiguranju jedinstva u primjeni prava na cjelokupnom području njegova važenja, pri čemu je primjena revizije u tom smislu bila usmjerena na buduće rezultate, jer je sama funkcija dolazila do izražaja tek u budućnosti, kroz predvidivost i konzistentnost sudske prakse koju uspostavlja sam vrhovni sud putem instituta revizije. Detaljnije o tome kod Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 323.

⁴⁶ Odredbom čl. 116. st. 1. Ustava propisano je: „Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni.“.

⁴⁷ Bratković, M., *Što je prijedlog za dopuštenje revizije, a što revizija u parničnom postupku?*, *Pravo i porezi*, br. 1/20, str. 14.

22 000 revizijskih predmeta, od čega je njih 16 000 ostalo neriješenih iz prethodnog razdoblja.⁴⁸ Stoga je već u izvješću za 2017. godinu predloženo uvođenje samo jedne vrste izvanrednog pravnog lijeka – revizije po dopuštenju – na temelju kojeg bi se u konačnici smanjio ukupni godišnji broj predmeta zaprimljen pred Vrhovnim sudom RH, slijedom čega bi se suci toga suda mogli adekvatnije posvetiti donošenju odluka kojim će ujednačavati sudsku praksu i time potpunije ostvariti svoju ustavnu zadaću.⁴⁹ Upravo se navedeni problem velikog broja neriješenih predmeta Vrhovnoga suda nastojao sanirati novim zakonodavnim uređenjem dvofaznog modela revizije po dopuštenju, prema kojem stranka, ako želi inicirati odlučivanje Vrhovnog suda RH, prvo mora u za to propisanom roku podnijeti prijedlog za dopuštenje revizije i tek nakon što Vrhovni sud RH to dopusti, stranka ima pravo u dodatnom zakonskom roku podnijeti reviziju. Ovakvim se modelom nastojala Vrhovnom sudu RH dati mogućnost da prilikom prvotne ocjene opravdanosti podnošenja prijedloga za dopuštenje revizije samostalno probire broj predmeta u kojem će kasnije meritorno odlučivati o samoj reviziji.⁵⁰ ZID-ZPP/19 bio je prvi značajniji pokušaj zakonodavnog sistematiziranja modela revizije po dopuštenju, uz koji je iznimno bila dopuštena revizija *ex lege*.

Pritom je određeno da bi Vrhovni sud RH donio odluku kojom se revizija dopušta, potrebno je da u prethodno podnesenom prijedlogu bude jasno i valjano naglašeno pravno pitanje radi kojeg se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi, pri čemu pitanje mora biti važno ne samo radi odluke suda u tom konkretnom predmetu, već i radi osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni te ujednačavanja sudske prakse. Dakle, naglasak je prvenstveno stavljen na zaštitu javnog interesa, dok je zaštita pojedinačnog interesa stranaka i njihovih subjektivnih prava u pojedinom slučaju samo uzgredna posljedica koja prati zaštitu općeg interesa.⁵¹ Stupanjem na snagu ZIDZPP/22. revizija po dopuštenju postala je jedini tip revizije u hrvatskom parničnom pravu.⁵²

3.2. Temeljna obilježja revizije po dopuštenju u novom zakonodavnom uređenju

3.2.1. Javna funkcija revizije

Funkcija revizije po dopuštenju stupanjem na snagu ZIDZPP/19 bila je pretežito javna, što znači da je ideja revizije bila da putem nje Vrhovni sud RH donosi samo odluke važne za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primje-

⁴⁸ Izvješće predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti za 2017. godinu iz travnja 2018., str. 62.

⁴⁹ Kunštek, E., Mišević, D., Novo uređenje revizije (2019.) – ustavnopravne dvojbe, *Zbornik radova s VI. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2020., str. 409.

⁵⁰ Jug, J., Maganić, A., Novela Zakona o parničnom postupku i ostala sporna pitanja, *Priručnik za polaznike Pravosudne akademije*, Zagreb, rujan 2022., str. 26.

⁵¹ Kunštek, E., Mišević, D., *op. cit.* u bilj. 49, str. 410.

⁵² Supostojanje revizije po dopuštenju i revizije *ex lege* nerijetko je zbunjivalo ne samo stranke i njihove odvjetnike u pogledu toga na koji način reviziju treba sastaviti i čemu ona zapravo služi, već pokatkad i same suce u pogledu kakvu odluku u pojedinom slučaju treba donijeti. Detaljnije o tome kod Bratković, M., *Zaštita temeljnih ljudskih prava i revizija po dopuštenju, Modernizacija parničnog procesnog prava – uvodna izlaganja*, HAZU, Zagreb, 2023.

ni odnosno odluke važne za razvoj prava u sudskoj praksi. Stoga je već ZIDZPP/19-om dana prednost javnoj funkciji revizije, što je dodatno potvrđeno ZIDZPP/22-om,⁵³ u odnosu na privatnu funkciju koja se primarno ostvarivala kroz nekadašnju redovnu reviziju uvjetovanu vrijednosnim, kauzalnim i proceduralnim kriterijem,⁵⁴ upravo iz razloga što po modelu revizije po dopuštenju Vrhovni sud RH zakonitost pojedinačnih odluka donesenih u postupcima koji su prethodili revizijskom postupku kontrolira samo u onim predmetima u kojima je dopustio podnošenje revizije.

Novim uređenjem po kojem Vrhovni sud RH najprije na temelju podnesenog prijedloga za dopuštenje revizije cijeni je li riječ o pravnom pitanju važnom za osiguranje jedinstvenosti prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, a tek ako ocijeni da je to slučaj dopušta podnošenje revizije o kojoj onda meritorno odlučuje htjelo se postići da revizija dobije svoj javnopravni karakter. Naime, na navedeni se način spor rješava *pro futuro* za sve istovjetne ili u bitnom iste slučajeve koji se jave u budućnosti, pri čemu rješavanje konkretnog spora među strankama pada u drugi plan te je tek uzgredna „korist“ koja se novim modelom ovog pravnog lijeka ostvaruje.⁵⁵

Ipak, u doktrini su se tijekom godina koje su pratile recentne izmjene i dopune zakonskog teksta mogla susresti različita stajališta u pogledu načina na koji bi valjalo

⁵³ U obrazloženju uz čl. 58. ZIDZPP/22 kojim je mijenjan čl. 382. ZPP-a, u pogledu pretežito javne funkcije koju revizija ima ostvariti, navedeno je: „*Revizija po dopuštenju Vrhovnog suda Republike Hrvatske revizija je koju je stranka ovlaštena podnijeti samo ako ju je prethodno, u povodu strankina prijedloga za dopuštenje revizije, dopustio Vrhovni sud Republike Hrvatske. U povodu revizije po dopuštenju Vrhovni su Republike Hrvatske bi sud trebao donositi samo odluke važne za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi. Ako Vrhovni sud Republike Hrvatske ocijeni da nije riječ o takvu pitanju, stranka reviziju uopće nije ovlaštena podnijeti. Funkcija revizije po dopuštenju pretežito je, dakle, javna. To znači da bi u povodu revizije po dopuštenju Vrhovni sud Republike Hrvatske trebao donositi samo odluke važne za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi. U povodu revizije po dopuštenju Vrhovni sud Republike Hrvatske bi, dakle, trebao donositi odluke koje bi u činjenično i pravno istovjetnim predmetima nižim sudovima trebale služiti kao vodilja. Na taj način i ishod budućih sudskih postupaka postaje predvidljiviji, a raste i pravna sigurnost građana. U povodu revizije po dopuštenju Vrhovni sud Republike Hrvatske kontrolira zakonitost odluka nižih sudova samo u predmetima u kojima je reviziju dopustio, i to samo u dijelu u kojem ju je dopustio.*“ Za izvornik vidi Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Zagreb, 23. ožujka 2022.

⁵⁴ Vrijednosni i kauzalni kriterij dopuštenosti revizije izbačeni su iz primjene s obzirom na to da nisu omogućavali odgovarajuću selekciju važnih predmeta za odlučivanje pred Vrhovnim sudom RH, a u konačnici ih je trebalo napustiti i u svrhu omogućavanja dosljednog i potpunog ostvarivanja javne funkcije revizije kojoj se s vremenom sve više davalo na važnosti. Naime, vrijednosni kriterij dopuštenosti pristupa Vrhovnom sudu RH primarno je služio zaštitu pojedinačnih interesa stranaka u sporovima čija je vrijednost prelazila fiksno i relativno visoko zakonom postavljen vrijednosni cenzus, što je nerijetko znalo dovoditi i do povreda koje su bile posljedica pretjerano formalističkog pristupa tog suda pri utvrđivanju zadovoljavanja tako postavljenog cenzusa. Kauzalni kriterij također nije bio prikladan za probir relevantnih predmeta za jedinstvenu primjenu prava, jer su mišljenja u pogledu predmeta u kojima bi trebalo dopustiti reviziju uvijek bila podijeljena, zbog čega se postavlja pitanje koliko je objektivno bilo moguće, a u konačnici svrhovito da se apstraktno fiksiraju kriteriji dopuštenja revizije u sporovima koji činjeničnim okolnostima vrlo često značajno variraju. Detaljnije o tome kod Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 184. – 190.

⁵⁵ Sessa, Đ., *Revizija nakon Novele Zakona o parničnom postupku 2022., Modernizacija parničnog procesnog prava – uvodna izlaganja*, HAZU, 2023., str. 173.

odvagnuti funkcije koju bi revizija imala ostvariti te primata koju bi pojedina funkcija trebala imati. Tako prof. emer. dr. sc. Mihajlo Dika, referirajući se na obrazloženje iz Nacrta prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz ožujka 2022., izlaže sljedeće stajalište: „*Vrhovni sud (prema Ustavu) treba moći osiguravati ne samo jedinstvenu primjenu prava već i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni (čl. 119. st. 1. URH). Zato strankama treba priznati pravo da se bore za ostvarivanje te ravnopravnosti in concreto, pa bi zato i zadaća Vrhovnog suda u bitnome bila ne samo osiguranje apstraktne jedinstvene primjene prava već i osiguranje ravnopravnosti pravnih subjekata u takvoj primjeni prava u pojedinim slučajevima, dakle i „privatna“.*”⁵⁶

3.2.2. Važno pravno pitanje kao kriterij dopustivosti revizije

S obzirom na to da je stupanjem na snagu ZIDZPP/22 iz zakonodavnog uređenja konačno izbačena revizija *ex lege*,⁵⁷ kao i da je valjalo ispraviti i tehnički dotjerati sve nejasnoće i praznine koje je praktično iza sebe ostavio ZIDZPP/19, to je bilo osobito važno odrediti jasne, precizne i nedvojbene kriterije probira važnih predmeta u pogledu kojih će Vrhovni sud RH dopustiti reviziju, a sve kako bi se dosljedno i efikasno mogla ostvariti javna funkcija koja je kao temeljna funkcija revizije dodatno učvršćena zakonodavnim modelom utvrđenim u ZIDZPP/22.

Shodno tome, da bi Vrhovni sud RH dopustio reviziju moraju biti ispunjene zakonom propisane pretpostavke koje se sastoje u tome da se: 1) u povodu revizije može očekivati odluka o pravnom pitanju koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu već razmatrali⁵⁸ i 2) da je to pravno pitanje važno za odluku o sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi.⁵⁹ Pritom kriteriji probira važnih pitanja iz čl. 385.a nisu navedeni taksativno, već primjerice.

⁵⁶ Dika, M., Novosti u uređenju parničnog postupka prema Nacrtu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. – opći pregled, *Modernizacija parničnog procesnog prava – uvodna izlaganja*, HAZU, Zagreb, 2023., str. 75.-76.

⁵⁷ Navedeno ne znači da u tim sporovima revizija više nije bila dopuštena. Dakako, ona je i tad dopuštena, ali sada pod istim uvjetima kao i u svim drugim vrstama predmeta. Time je zakonodavac konačno napustio prije svega dualitet u zakonskom uređenju revizije, ali i kauzalni kriteriji za dopustivost revizije. Razlozi koji su tome išli u prilog bili su prije svega da Vrhovni sud vrlo rijetko intervenira u odluke drugostupanjskih sudova i u tim vrstama predmeta, kao i da kauzalni kriterij nije prikladan za selekciju predmeta važnih za ostvarenje jedinstvenosti prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni. Uostalom, revizija po dopuštenju i revizija bez dopuštenja međusobno su bile bitno različite, ne samo po funkciji nego i po sadržaju, razlozima podnošenja i postupku odlučivanja o njima te je njihovo paralelno postojanje nerijetko dovodilo do zbrke u primjeni. Iz svih navedenih razloga smatralo se svrsishodnim uvesti jedan jedinstveni, unificirani model revizije koji jednako vrijedi za sve vrste predmeta, a kojima će Vrhovni sud RH moći cjelovito ostvarivati javnu funkciju revizije i svoju ustavnu zadaću. Detaljnije o tome kod Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 77.

⁵⁸ Revizijski postupak nije svojevrsno rezervno sredstvo kojim se stranka može služiti onda kad je potrebno sanirati određene propuste koje je eventualno učinila u postupku koji je prethodio onome pred Vrhovnim sudom RH. To će reći kako se stranka, primjerice, ne bi mogla u revizijskom postupku prvi puta pozvati na zastaru koju ni u kojem trenutku nije istaknula u postupku pred nižestupanjskim sudovima. Ako bi, pak, slučaj bio takav da se nižestupanjski sudovi nisu osvrnuli na njen pravodobno istaknut prigovor zastare, tada bi se stranka u načelu mogla u revizijskom postupku eventualno mogla pozvati na povredu prava na pravičan postupak. Detaljnije o tome kod Bratković, *op. cit.* kao u bilj. 3., str. 243.

⁵⁹ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 27.

Tako je odredbom čl. 385.a st. 1. ZPP propisano da će Vrhovni sud RH dopustiti reviziju osobito ako je riječ o pravnom pitanju: 1) o kojem odluka drugostupanjskog suda odstupa od prakse Vrhovnog suda RH, 2) o kojem nema prakse Vrhovnog suda RH, pogotovo ako praksa viših sudova nije jedinstvena, 3) o kojem praksa Vrhovnog suda RH nije jedinstvena ili 4) o kojem je Vrhovni sud RH već zauzeo shvaćanje i presuda drugostupanjskog suda se temelji na tom shvaćanju, ali bi osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnog prvostupanjskog i žalbenog postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnog suda RH, Europskog suda za ljudska prava ili Suda Europske unije trebalo preispitati sudsku praksu.

Ovdje treba posebno ukazati na to da eventualne bitne povrede učinjene u postupku pred nižestupanjskim sudovima neće biti odlučne za dopustivost ni osnovanost revizije, osim ako istovremeno ukazuju na to da je riječ o kakvom važnom pravnom pitanju na temelju kojeg se po novom zakonskom uređenju u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP-a dopušta revizija. Pritom će se moći smatrati da je riječ o važnom pravnom pitanju ako je bitnom povredom ujedno povrijeđeno kakvo temeljno ljudsko pravo, u kojem bi slučaju počinjena bitna povreda bila važno pravno pitanje u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP.⁶⁰ Ono što jest novina u zakonskom uređenju je novi st. 2. koji je dodan postojećem čl. 385.a stupanjem na snagu ZIDZPP/22, a prema kojem će Vrhovni sud RH dopustiti reviziju i ako stranka učini vjerojatnim da joj je u prvostupanjskom i drugostupanjskom postupku zbog osobito teških povreda odredbi parničnog postupka ili pogrešne primjene materijalnog prava *povrijeđeno temeljno ljudsko pravo zajamčeno Ustavom i Europskom konvencijom* i ako se stranka na te povrede, ako je to bilo moguće, već pozivala u nižestupanjskom postupku.

Važno pravno pitanje nije, dakle, samo ono određeno kriterijima probira iz čl. 385.a st. 1. ZPP-a, već su i povrede temeljnih ljudskih prava važna pravna pitanja zbog kojih bi, u skladu s izmijenjenim odredbama iz ZIDZPP/22, Vrhovni sud RH trebao dopustiti reviziju.⁶¹

Ovdje je riječ o svojevrsnoj privatnoj funkciji izraženoj u domeni zaštite povrijeđenih prava stranaka zajamčenih Ustavom i Konvencijom, a koja se ostvaruje upravo pred Vrhovnim sudom RH,⁶² uzimajući u obzir da je korištenje revizije nužna pretpostavka za eventualno kasnije podnošenje ustavne tužbe Ustavnom sudu RH odnosno zahtjeva Europskom sudu.⁶³

Valja također napomenuti kako zakonitost odnosno nezakonitost odluke protiv koje se podnosi prijedlog za dopuštenje revizije nije sama po sebi odlučna za ocjenu sadržava li takva odluka određeno pravo pitanje radi kojeg bi trebalo dopustiti podnošenje revizije. Isto tako, to što u pojedinim slučajevima Vrhovni sud RH neće dopustiti reviziju

⁶⁰ Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 174. – 175.

⁶¹ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 52, str. 192.

⁶² Ovim se putem zapravo tim više treba težiti ka ostvarenju ustavne zadaće Vrhovnog suda RH kao najviše sudske instance u domaćem pravnom poretku, koji bi svakako trebao (jer to sada i može) u povodu podnesene revizije dopuštene radi otklanjanja povrede ustavnih prava građana te iste povrede već samostalno otkloniti. Naprijed navedeno ne samo radi potpunog ostvarenja svoje ustavne zadaće, nego i da ne bi bio slučaj da ustavna tužba postaje jedno od sredstava za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni, odnosno sredstvo osiguranja funkcije koju bi trebala ostvarivati revizija. Bratković, M., *Revizija po dopuštenju i ustavna tužba, Pravo u gospodarstvu*, vol. 59, br. 5, 2020., str. 752.

⁶³ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 27.

ne znači samo po sebi da je odluka u odnosu na koju je prijedlog za dopuštenje revizije bio podnesen (a koji je odbačen) sama po sebi zakonita, već samo da se u odnosu na postavljena pitanja koja proizlaze iz pobijane odluke neće odlukom Vrhovnog suda RH postaviti precedentsni učinak.⁶⁴

Nadalje, *neujednačenost sudske prakse* u vezi s određenim pravnim pitanjem može biti indikator njegove važnosti, iako neće svaka neujednačenost sudske prakse nužno zahtijevati intervenciju Vrhovnog suda RH. Ipak, što je podijeljenost sudske prakse u pogledu pojedinog pitanja dugotrajnija, a argumenti suprotstavljaniji, to će i intervencija Vrhovnog suda RH na tom planu biti nužnija.⁶⁵ Ako odluka pobijana revizijom nije u skladu s ustaljenom praksom Vrhovnog suda RH, to bi mogao biti adekvatan razlog da se revizija u vezi sa spornim pravnim pitanjem dopusti, pri čemu i da revizija u tom slučaju bude dopuštena, to samo po sebi ne mora značiti da je pobijana odluka nužno pogrešna.⁶⁶

U vezi s tim, reviziju bi se načelno u svakom slučaju trebalo dopustiti ako žalbeni sud u svojoj odluci bez valjanog obrazloženja (ili ako je takvo obrazloženje nedostatno) odstupa od prakse Vrhovnog suda RH,⁶⁷ jer bi u tom slučaju došlo do povrede zabrane arbitrarnosti odlučivanja sudova, a koja je sastavni dio prava na pravičan postupak zajamčenog Konvencijom. Arbitrarno će biti i ono odstupanje do kojeg je došlo zbog nepoznavanja prakse Vrhovnog suda RH.⁶⁸ Europski sud je u nekolicini svojih odluka, iako je zauzeo načelni stav o potrebi ujednačavanja sudske prakse, dopustio mogućnost da nacionalni sudovi donose različite odluke u istim stvarima.⁶⁹ Izvjesna odstupanja u

⁶⁴ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 731.

⁶⁵ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 47, str. 14.

⁶⁶ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 732.

⁶⁷ Tako i u Nacrtu prijedloga ZIDZPP/22. u objašnjenju uz članak 62. stoji: „Reviziju svakako treba dopustiti u slučaju kad žalbeni sud u svojoj odluci bez valjana obrazloženja odstupa od ustaljene prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske, kad nema prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske o određenom pravnom pitanju (pogotovo ako praksa viših sudova nije jedinstvena) te ako praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske nije jedinstvena, kao i radi usklađenja već ustaljene sudske prakse sa suvremenim društvenim okolnostima, osobito sa standardima zaštite ljudskih prava uspostavljenima u praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava, ili pak radi izgradnje prakse u vezi s pitanjem koje Vrhovni sud Republike Hrvatske dotad uopće nije razmatrao. Pojavi li se u nekom predmetu pitanje tumačenja prava Europske unije u vezi s kojim niži sudovi nisu uputili zahtjev za prethodnu odluku Sudu Europske unije, reviziju bi u načelu trebalo dopustiti jer je Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao sud protiv čijih odluka nema pravnog lijeka, taj zahtjev u pravilu obavezan uputiti. Važno je istaknuti da bi reviziju svakako trebalo dopustiti u slučaju da su pobijanom odlukom ili u postupku koji joj je prethodio povrijeđena temeljna ljudska prava zajamčena Ustavom i Europskom konvencijom.“.

⁶⁸ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 732.

⁶⁹ Tako je u predmetu *Tomić i drugi protiv Crne Gore*, zahtjevi br. 18650/09, 18676/09, 18679/09, 38855/09, 38859/09, 38883/09, 39589/09, 39592/09, 65365/09 i 7316/10, presuda od 17. travnja 2012., toč. 53.-54. Europski sud iznio u bitnom sljedeće stajalište: „The Court reiterates that it is not its role to question the interpretation of the domestic law by the national courts. Similarly, it is not in principle its function to compare different decisions of national courts, even if given in apparently similar proceedings; it must respect the independence of those courts. It has also been considered that certain divergences in interpretation could be accepted as an inherent trait of any judicial system which is based on a network of trial and appeal courts with authority over a certain territory. However, profound and long-standing differences in the practice of the highest domestic court may

tumačenju prava mogu se prihvatiti kao značajka svakog pravnog sustava koji se sastoji od mreže nezavisnih sudova nadležnih za određena područja.⁷⁰ Različiti sudovi tako mogu u pravnim stvarima s podjednakim činjeničnim okolnostima doći do nepodudarnih, ali svejedno razumnih i razložnih zaključaka.⁷¹ Europski sud u predmetu *Albu i drugi protiv Rumunjske*⁷² naglašava kako je primarna uloga vrhovnoga suda da riješi eventualna postojeća proturječja u sudskoj praksi te da osigura jedinstvenost sudske prakse, kako bi se otklonile nedosljednosti te očuvalo povjerenje građana u pravni sustav i osigurala pravna sigurnost.⁷³ Načelno je stajalište da bi reviziju trebalo dopustiti i kad niži sudovi pogrešno shvate odluku Vrhovnoga suda i na nju se neopravdano pozivaju, radi potrebe razjašnjenja zauzetih stajališta Vrhovnog suda RH i kako bi se ubuduće izbjegla takva kriva tumačenja. Reviziju bi trebalo dopustiti i radi usklađenja već ustaljene sudske prakse sa suvremenim društvenim okolnostima, osobito sa standardima zaštite temeljnih ljudskih prava uspostavljenim u praksi Ustavnog suda RH i Europskog suda.⁷⁴

3.3. Revizijski postupak

Revizijski postupak sastoji se od dvije temeljne faze, što proizlazi iz odredbe čl. 382. st. 1. ZPP-a, koja propisuje da: „*Stranke mogu podnijeti reviziju protiv drugostupanjske presude ako je Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustio podnošenje revizije*“. Ako želi inicirati postupak pred Vrhovnim sudom RH i njegovo odlučivanje u pojedinom predmetu, stranka je prvo dužna u za to propisanom roku podnijeti prijedlog za dopuštenje revizije, o kojem odlučuje Vrhovni sud RH. Tek ako Vrhovni sud RH to dopusti, stranka je ovlaštena podnijeti reviziju, o kojoj opet odlučuje Vrhovni sud RH. Intencija zakonodavca ovdje je primarno bila usmjerena ka tome se navedenim načinom postupanja Vrhovni sud RH maksimalno rastereti, jer će on samostalno probirati koje će predmete sukladno njihovoj dopustivosti uzeti u rad, što će u konačnici dovesti do manjeg ukupnog broja predmeta o kojima će Vrhovni sud RH meritorno odlučivati.⁷⁵

3.3.1. Postupak u povodu prijedloga za dopuštenje revizije

Ako stranka želi inicirati odlučivanje Vrhovnog suda RH, dužna je najprije u roku od 30 dana od dana dostave drugostupanjske odluke podnijeti prijedlog za dopuštenje revizije prvostupanjskom sudu koji je izrekao presudu. Sadržajna novina u postupku u povodu prijedloga za dopuštenje revizije koja je uvedena u parnični postupak već stupanjem na snagu ZIDZPP/19 jest da prvostupanjski sud nakon primitka prijedloga za dopuštenje revizije ima ovlast cijeliti pravodobnost i cjelovitost podnesenog prijedloga.

in itself be contrary to the principle of legal certainty, a principle which is implied in the Convention, and which constitutes one of the basic elements of the rule of law. The criteria in assessing whether conflicting decisions of domestic supreme courts are in breach of the fair trial requirement enshrined in Article 6 § 1 of the Convention consist in establishing whether “profound and long-standing differences” exist in the case-law of a supreme court, whether the domestic law provides for machinery for overcoming these inconsistencies, whether that machinery has been applied and, if appropriate, to what effect.”.

⁷⁰ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 733.

⁷¹ Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 172.

⁷² *Albu i drugi protiv Rumunjske*, zahtjev br. 34796/09, presuda od 10. svibnja 2012.

⁷³ Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 172.

⁷⁴ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 47, str. 15.

⁷⁵ *Ibid.*, str. 17.

To znači da je prvostupanjski sud ovlašten odbaciti nepotpun i nepravodoban prijedlog⁷⁶ za dopuštenje revizije bez održavanja ročišta i ne pozivajući podnositelja da ga naknadno izmijeni ili dopuni, u slučaju da je riječ o nepotpunom prijedlogu.⁷⁷ Ako je prijedlog pravodobno podnesen i potpun, tada će prvostupanjski sud njegov primjerak dostaviti protivnoj stranci i umješaću, ako taj postoji, koji mogu u roku od 30 dana od njegova primitka podnijeti prvostupanjskom sudu odgovor na podneseni prijedlog. Nakon što primi odgovor na prijedlog, odnosno nakon proteka roka za odgovor ako nije bio podnesen, prvostupanjski sud konačno će dostaviti prijedlog Vrhovnom sudu RH, koji odlučuje o njegovoj dopuštenosti.⁷⁸

Daljnja novina unesena u zakonodavno uređenje postupka po prijedlogu za dopuštenje revizije jest ta da prvostupanjski sud ne dostavlja čitav spis Vrhovnom sudu RH, već samo odluke nižestupanjskih sudova, prijedlog za dopuštenje revizije i odgovor na prijedlog, ako su oni podneseni, čime se želi izbjeći opterećivanje Vrhovnog suda RH čitavim dokaznim materijalom u spisu i dati mogućnost da se usredotoči isključivo na odluku o dopuštenosti prijedloga za dopuštenje revizije.⁷⁹

Stupanjem na snagu ZIDZPP/19 nastao je u praksi problem u pogledu podnošenja prijedloga za dopuštenje revizije, jer odredbe ZIDZPP/19 nisu sustavno, pregledno i na jednom mjestu obradile tu materiju, već se tek iz odredbi raspršenih po tekstu zakona trebalo zaključiti što sve taj prijedlog treba sadržavati. Stoga je u ZIDZPP/22 bilo nužno posvetiti veću pažnju temeljitom i sveobuhvatnom normiranju sadržaja dvaju podnesaka koji zajedno čine ovaj pravni lijek, kako bi stranke odnosno njihovi punomoćnici, mogli sa sigurnošću znati što pojedini podnesak treba sadržavati i na taj način izbjeći situaciju da zbog nedostataka u sadržaju ili formi njihov prijedlog bude odbačen.⁸⁰

Tako je ZIDZPP/22-om unesena odredba čl. 387. kojom je izričito propisano da prijedlog za dopuštenje revizije, osim podataka koje mora sadržavati svaki podnesak, treba sadržavati i: 1) oznaku presude protiv koje se podnosi, 2) određeno naznačeno pravno pitanje⁸¹ iz čl. 385.a st. 1. ZPP-a zbog kojeg se prijedlog podnosi⁸² ili određeno

⁷⁶ Prijedlog za dopuštenje revizije nepravodoban je ako je podnesen nakon proteka roka od 30 dana od dana dostave drugostupanjske odluke stranci, a nepotpun ako ne sadrži naznaku presude protiv koje se podnosi te ako nije potpisan.

⁷⁷ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 29.

⁷⁸ Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 179.

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 28.

⁸¹ Vrhovni sud RH u svojoj odluci broj: Rev 608/2015 od 16. travnja 2016. u pogledu određeno naznačenog pravnog pitanja iznosi: „*Da bi neko pravno pitanje bilo određeno naznačeno potrebno je da bude individualizirano do te mjere da ne ostavlja nikakve dvojbe o kojem je pravnom pitanju riječ, a revizijski sud nije ovlašten sam prepoznati ili ispitivati nazire li se možda u navodima revidenta neko važno pitanje i kako ono zapravo glasi.*“.

⁸² Važno pravno pitanje u prijedlogu za dopuštenje revizije mora biti jasno naznačeno. Pritom Marko Bratković ističe kako u formulaciji ovog pitanja valja voditi računa da bi odgovor na postavljeno pravno pitanje mogao biti sastavni dio komentara zakona u kojemu je zakonsko pravilo na koje se odnosi postavljeno pravno pitanje sadržano, nadopunjeno ili objašnjeno u toj mjeri da može predstavljati odgovor na to pravno pitanje. Također, navodi da iako u načelu nema zakonske zapreke da se u jednom prijedlogu za dopuštenje revizije postavi više pravnih pitanja, stajališta je kako nije naročito izgledno da u tom slučaju sva postavljena pitanja udovoljavaju kriteriju važnosti u konkretnom sporu, kao i kriteriju važnosti za ostvarenje javne funkcije revizije u odnosu na postavljena pitanja. Detaljnije o tome kod Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 47, str. 16.

naznačeno temeljno ljudsko pravo iz čl. 385.a st. 2. ZPP-a za koje stranka smatra da joj je u postupku povrijeđeno, uz dokaz da je u vezi s tim pravom stranka iscrpila dopušteni pravni put i 3) jasno naznačene razloge zbog kojih stranka smatra da bi joj Vrhovni sud RH trebao dopustiti reviziju, uz određeno pozivanje na relevantne propise i dijelove mjerodavnih sudskih odluka.

U prijedlogu bi se podnositelj svakako trebao fokusirati samo na postavljanje točno i potpuno određenog pravnog pitanja i razloge zbog kojih smatra da bi Vrhovni sud RH trebao dopustiti reviziju (npr. tako što će ukazati na različitosti u sudskoj praksi i navesti točno kako su nižestupanjski sudovi odgovorili na pitanje postavljeno u prijedlogu za dopuštenje revizije).⁸³ Načelno je u pravnoj doktrini zauzet stav da bi prijedlozi za dopuštenje revizije sadržajno trebali biti relativno kratki, te da bi podnositelj trebao samo iznijeti važno pravno pitanje u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP te argumente zbog kojih smatra da postoji valjan razlog da se u pogledu postavljenog pitanja dopusti revizija, odnosno ukazati da je u postupku pred nižestupanjskim sudovima došlo do povrede kakvog temeljnog prava u smislu čl. 385.a st. 2. ZPP.⁸⁴

ZIDZPP/22-om posebna je pozornost posvećena i prilogima koje je stranka dužna priložiti uz prijedlog. Prijedlogu za dopuštenje revizije potrebno je prije svega priložiti dokaz da je punomoćnik stranke osoba s položenim pravosudnim ispitom, odnosno da je sama stranka ili osoba koja je ovlaštena za njen račun podnijeti taj prijedlog, a nije punomoćnik osoba s položenim pravosudnim ispitom.

Prijedlogu je potrebno priložiti prvostupanjsku i drugostupanjsku odluku protiv kojih se prijedlog za dopuštenje revizije podnosi, žalbu koja je prethodno bila podnesena, a prema potrebi i druge dijelove spisa s jasnim naznakama spornih dijelova na koje se stranka u prijedlogu za dopuštenje revizije eventualno poziva. Ako se, pak, prijedlog podnosi zbog neujednačene prakse viših sudova, tada je stranka uz prijedlog dužna dostaviti i sudske odluke na koje se poziva ili ih u prijedlogu točno određeno naznačiti (čl. 387. st. 2.).

ZPP-om je također određeno kako se u prijedlogu za dopuštenje revizije stranke ne smiju iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, osim onih koji se tiču razloga važnosti postavljenih pitanja radi kojih se prijedlog i podnosi (čl. 387. st. 3.).

Ono što se javlja kao novina stupanjem na snagu ZIDZPP/22 jest odredba čl. 389. ZPP-a prema kojoj Vrhovni sud RH, kad ocijeni da je to u interesu javnosti, može sjednicu vijeća održati javno te na nju pozvati stranke i njihove zastupnike u revizijskom postupku, što prije nije bio slučaj. Vrhovni sud RH o prijedlogu za dopuštenje revizije odlučuje na sjednici vijeća s koje je javnost isključena.⁸⁵

Što se tiče sadržaja prijedloga za dopuštenje revizije u slučajevima kad se prijedlog podnosi zbog povrede temeljnih ljudskih prava iz čl. 385.a st. 2. ZPP-a, valja istaknuti kako je sam sadržaj prijedloga tada ponešto različit u odnosu na to kad se prijedlog podnosi zbog važnog pravnog pitanja. Prijedlog za dopuštenje revizije u kojem revident tvrdi da mu je u postupcima pred nižestupanjskim sudovima povrijeđeno kakvo ustavno ili konvencijsko pravo više je nalik na ustavnu tužbu nego na prijedlog za dopuštenje revizije. U tom bi prijedlogu podnositelj trebao navesti o kakvoj se povredi radi te iznijeti argumentaciju zbog koje bi Vrhovni sud RH trebao prihvatiti da je u

⁸³ Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 178.

⁸⁴ *Ibid.*, str. 178.

⁸⁵ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 32.

postupku pred nižestupanjskim sudovima došlo do povrede prava podnositelja, zbog čega bi eventualno podnesena ustavna tužba mogla biti prihvaćena.⁸⁶

3.3.2. Postupak u povodu revizije

Stranka je ovlaštena protiv drugostupajnske odluke podnijeti reviziju samo ako je Vrhovni sud RH to prethodno dopustio i samo ako se ona odnosi na važno pravno pitanje odnosno ako se podnosi zbog povrede temeljnog ljudskog prava zbog kojeg je dopuštena.⁸⁷

Na podnošenje revizije se primjenjuju određena pravila koja vrijede u postupku povodom prijedloga za dopuštenje revizije. Tako i u pogledu podnošenja revizije vrijedi pravilo o obveznosti zastupanja stranke koja podnosi reviziju, odnosno obveznosti da stranka koja samostalno podnosi prijedlog ima položen pravosudni ispit (čl. 91.a ZPP.). Podnositelj bi u reviziji, trebao točno i jasno naznačiti pravno pitanje zbog kojeg je revizija dopuštena.⁸⁸ Isto tako, u reviziji se ne mogu iznositi nove činjenice niti predlagati novi dokazi, osim onih koji se odnose na pravna pitanja iz čl. 385. a st. 1. ZPP-a odnosno koji se tiču povrede temeljnih ljudskih prava iz st. 2., a radi kojih se revizija podnosi (čl. 389. d st. 2. ZPP). Također, revizija se podnosi prvostupajnskom sudu koji je donio prvostupajnsku presudu, koji kad zaprimi podnesenu reviziju postupka na način istovjetan onome koji je propisan u pogledu prijedloga za dopuštenje revizije. Pritom se ističe kako se i zakonodavna novina uvedena stupanjem na snagu ZIDZPP/22 u pogledu odlučivanja Vrhovnog suda RH o prijedlogu za dopuštenje revizije iz čl. 389. ZPP-a primjenjuje na odlučivanje o reviziji.

Ovdje je potrebno naglasiti kako u odnosu na prijedlog za dopuštenje revizije, koji načelno samo treba sadržavati važno pravno pitanje u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP odnosno navode kojima čini vjerojatnim da je u postupcima pred nižim sudovima došlo do povrede prava iz čl. 385.a st. 2. ZPP i argumente zbog kojih smatra da postoji valjan razlog da se u pogledu tog pitanja odnosno povrede dopusti revizija, sama revizija treba biti složenijeg sadržaja i temeljitija u argumentaciji, na način da bi podnositelj u njoj trebao jasno naznačiti pravno pitanje zbog kojeg je revizija dopuštena te iscrpno i sveobuhvatno iznijeti argumentaciju pravnih stajališta u vezi s odgovorom na postavljeno pitanje, pozivajući se na stajališta zauzeta u odlukama kako hrvatskih, tako i visokih europskih sudova.⁸⁹

3.3.3. Odluke Vrhovnog suda RH u revizijskom postupku

O prijedlogu za dopuštenje revizije Vrhovni sud RH odlučuje na sjednici vijeća s koje je javnost isključena, a kad ocijeni da je to u interesu javnosti, vijeće može sjednicu održati javno i na nju pozvati stranke i njihove zastupnike. Međutim, nakon tako održane javne sjednice Vrhovni RH svakako odlučuje o samom prijedlogu uz isključenje javnosti (čl. 389. ZPP). Navedeno se primjenjuje i na odlučivanje Vrhovnog suda RH o reviziji (čl. 390. st.1. ZPP).

Stupanjem na snagu ZIDZPP/22 Vrhovnom sudu RH postavljen je instruktivni rok od 6 mjeseci od primitka podnesenog prijedloga za dopuštenje revizije u kojem bi

⁸⁶ Tako i Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 47, str. 16. i Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 29.

⁸⁷ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 255.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 32.

trebao o njemu odlučiti.⁹⁰ Istom je Novelom mijenjan i čl. 390., kojim je sada propisan instruktivni rok od 2 godine u kojem je Vrhovni sud RH dužan odlučiti o podnesenoj reviziji.⁹¹ Pravni lijek protiv odluke Vrhovnog suda RH u povodu prijedloga za dopuštenje revizije nije dopušten.⁹²

Odluke koje Vrhovni sud RH donosi u povodu prijedloga za dopuštenje revizije propisane su odredbama čl. 389.a i 389.b ZPP-a, prema kojima Vrhovni sud RH prijedlog za dopuštenje revizije može odbaciti, odbiti ili prihvatiti,⁹³ ako se radi o prijedlogu podnesenom zbog važnog pravnog pitanja u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP-a, dok je nakon stupanja na snagu ZIDZPP/22 u pogledu nove mogućnosti podnošenja prijedloga za dopuštenje revizije zbog povrede temeljnog ljudskog prava u smislu čl. 385.a st. 2. ZPP-a predviđena samo mogućnost njegova odbacivanja ili prihvaćanja.

Vrhovni sud RH *odbacit će prijedlog za dopuštenje revizije* koji je nedopušten, nepravodoban i nepotpun, ako je to propustio učiniti prvostupanjski sud po njegovu primitku i to bez održavanja ročišta i ne pozivajući stranku da ga izmijeni ili dopuni. Pored toga, Vrhovni sud RH odbacit će prijedlog za dopuštenje revizije i ako uopće ne sadrži važno pravno pitanje, povrijeđeno temeljno ljudsko pravo ili jasno naznačene razloge važnosti pravnog pitanja u smislu čl. 385.a st. 1. i 2. ZPP-a. Također će odbaciti onaj prijedlog u odnosu na koji utvrdi da stranka nije učinila vjerojatnim da joj je povrijeđeno temeljno ljudsko pravo odnosno da u vezi s povredom ljudskog prava na koju se u prijedlogu poziva nije prethodno iscrpila dopušten pravni put.⁹⁴

Odredbom čl. 389.a st. 5. određeno je da će Vrhovni sud RH u rješenju kojim odbacuje prijedlog za dopuštenje revizije određeno navesti razlog odbijanja, pri čemu se u tom pogledu ustalila praksa prema kojoj je očigledno dovoljno da u tom slučaju samo navede kako nisu ispunjene pretpostavke za podnošenje revizije, koje se najčešće ogledaju u tome da postavljeno pitanje u pojedinom slučaju nije važno pravno pitanje u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP, što je nekad bilo izričito i propisano u samom zakonu (čl. 387. st. 5. ZPP/19).

Uzimajući u obzir okolnost da je ovdje riječ o najvišoj sudskoj instanci nad kojom se ne vrši hijerarhijski nadzor u donošenju odluka, tim više imajući na umu da pravni lijek protiv rješenja Vrhovnog suda RH u povodu prijedloga za dopuštenje revizije nije dopušten, navedenim se postupanjem potencijalno otvara mogućnost nastanka sumnje u valjanost i eventualnu arbitrarnost sudskih odluka Vrhovnog suda RH, s obzirom na to da je sucima toga suda praktično dana sloboda da prema vlastitoj diskreciji minimalističkim obrazloženjem jednostavno od sebe „otklone“ predmete u kojima reviziju ne smatraju osnovanom ili kojima se ne smatraju potrebnim baviti.

⁹⁰ Odredbom čl. 67. ZIDZPP/22 dodan je novi čl. 389.c kojim je navedeni instruktivni rok propisan.

⁹¹ Odredbom čl. 68. ZIDZPP/22 mijenjan je čl. 390. ZPP-a, čiji stavak 3. sada glasi: „*Vrhovni sud Republike Hrvatske dužan je donijeti odluku o reviziji podnesenoj protiv odluke drugostupanjskog suda u razumnom roku, a svakako u roku kraćem od dvije godine od dana primitka revizije.*“.

⁹² Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 181.

⁹³ Na ovaj se način nastojalo otkloniti jedan od nomotehničkih propusta odredbi ZIDZPP/19, a koji je u praksi dovodio do toga da je Vrhovni sud RH formalno uredan prijedlog za dopuštenje revizije za koji bi ocijenio da ne sadrži važno pravno pitanje morao odbacivati, jer zakonom nije bila predviđena mogućnost njegova odbijanja, iako bi se u tom slučaju praktično radilo o meritornoj odluci o dopuštenosti revizije zatražene u tom prijedlogu. Detaljnije o tome kod Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 253.

⁹⁴ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 30.

Vrhovni sud RH *odbit će prijedlog za dopuštenje revizije* ako na temelju samog prijedloga i priloga koji su dostavljeni ocijeni da prijedlog ne sadrži važno pravno pitanje u smislu čl. 385.a st. 1. ZPP-a. Pritom će u rješenju kojim odbija prijedlog za dopuštenje revizije Vrhovni sud RH navesti razlog odbijanja, uz upućivanje (ako je to moguće) na svoju raniju praksu. Iznimno, ako to ocijeni u interesu javnosti, Vrhovni sud RH može iscrpnije obrazložiti rješenje o odbijanju prijedloga za dopuštenje revizije sukladno odredbi čl. 389.b st. 2. ZPP-a.⁹⁵

S druge strane, u *rješenju kojim dopušta reviziju*, Vrhovni sud RH navest će u odnosu na koje pravno pitanje ili u odnosu na koju povredu temeljnog ljudskog prava se ona dopušta, dok je ZIDZPP/22-om na uvedena odredba prema kojoj će se, u slučaju više postavljenih pitanja u prijedlogu za dopuštenje revizije, za ostala pravna pitanja smatrati da je prijedlog u odnosu na njih povučen.⁹⁶

Što se tiče odluka u povodu revizije, bitno je istaknuti da Vrhovni sud RH u tom dijelu postupka pobijanu drugostupanjsku presudu ispituje samo u dijelu u kojem je revizija dopuštena i samo zbog pitanja zbog kojih je dopuštena.⁹⁷ U tom smislu, noveliranom odredbom čl. 391. ZPP-a propisano je koje odluke Vrhovni sud RH donosi u povodu revizije, pa je tako određeno da će Vrhovni sud RH *odbaciti reviziju* koja je nepravodobna, nepotpuna i nedopuštena, ako je to propustio učiniti prvostupanjski sud, pri čemu neće održavati ročište niti će pozivati stranku da je izmijeni ili dopuni (čl. 391. st. 1. ZPP). Ako je, revizija podnesena zbog povrede temeljnog ljudskog prava, Vrhovni sud RH će ju odbaciti ako utvrdi da stranka nije u pogledu povrijeđenog prava prethodno iscrpila sav dopušten pravni put (čl. 391. st. 4. ZPP). Vrhovni sud RH odbacit će reviziju i onda kad ona uopće ne sadrži razloge podnošenja (čl. 391. st. 5. ZPP).

Ako Vrhovni sud RH *odlučuje meritorno o reviziji*, tada je ovlašten: 1) odbiti reviziju, 2) prihvatiti reviziju i preinačiti pobijanu drugostupanjsku presudu, ali ne na štetu stranke koja je reviziju podnijela, ako je ona sama podnijela reviziju, 3) prihvatiti reviziju i ukinuti drugostupanjsku (i prvostupanjsku presudu) te predmet vratiti na ponovni postupak, 4) prihvatiti reviziju, ukinuti drugostupanjsku (i prvostupanjsku) presudu te odbaciti tužbu i 5) prihvatiti reviziju, ukinuti drugostupanjsku (i prvostupanjsku) presudu u dijelu u kojem je tužbeni zahtjev prekoračen.⁹⁸

S obzirom na to da se odlukama Vrhovnog suda RH donesenim u povodu revizije primarno ostvaruje javna funkcija i ustavna zadaća Vrhovnog suda RH, načelno je stajalište kako bi odluke donesene u povodu revizije trebale biti iscrpno i kvalitetno obrazložene te da bi Vrhovni sud RH u svakoj pojedinoj odluci cjelovito trebao odvagati argumente *pro et contra* u revizijskom postupku iznesenog stajališta.⁹⁹

3.3.4. Revizija protiv rješenja

Stupanjem na snagu ZIDZPP/22 mijenjan je i čl. 400. ZPP-a, kojim je sada propisano da stranke imaju pravo podnijeti reviziju i protiv rješenja drugostupanjskog suda kojim je postupak pravomoćno završen, ako je Vrhovni sud RH dopustio podnošenje revizije, pri čemu se u revizijskom postupku protiv takvih rješenja na odgovarajući način primjenjuju odredbe ZPP-a kojima je uređen dvofazni revizijski postupak protiv presude.

⁹⁵ Jug, J., Maganić, A., *op. cit.* u bilj. 50, str. 30.

⁹⁶ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 255.

⁹⁷ *Ibid.*, str. 256.

⁹⁸ Sessa, Đ., *op. cit.* u bilj. 55, str. 184.

⁹⁹ Tako i Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 257.

U Nacrtu prijedloga ZIDZPP/22 iz ožujka 2022. u obrazloženju uz članak 73., kojim je mijenjan čl. 400. ZPP-a, stoji: „U skladu s izmijenjenim člankom 400. stranke mogu podnijeti reviziju i protiv rješenja drugostupanjskog suda kojim je postupak pravomoćno završen, i to ne samo o „predmetu spora“ kao dosad, ako je Vrhovni sud Republike Hrvatske dopustio podnošenje revizije. Na taj je način određeno i da se na rješenja odnosi novi režim revizije po dopuštenju. Za javnu funkciju revizije nije odlučna vrsta odluke protiv koje se prijedlog za dopuštenje revizije i revizija podnose. U revizijskom postupku protiv rješenja na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ovoga Zakona o prijedlogu za dopuštenje revizije i reviziji protiv presude.“¹⁰⁰

Dakle, iz naprijed citiranog obrazloženja novog čl. 400. ZPP-a proizlazi bi kako je primarni *ratio* navedene izmjene bio upravo taj da se više izričito ne isključuje mogućnost revizibilnosti rješenja koja se nužno ne tiču odluke o meritumu spora ili koja su posljedica incidentalnih postupaka (npr. rješenje o novčanom kažnjavanju stranke ili opunomoćenika stranke u postupku), a u odnosu na koja stranke iznose pravno pitanje o kojem Vrhovni sud RH nije zauzeo nikakvo stajalište ili o kojem postoji neujednačena praksa ili koje samo predstavlja važno pravno pitanje za jedinstvenost prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. Zanimljivo je kako se, unatoč odredbi čl. 400. ZPP-a, Vrhovni sud RH i dalje drži stajališta o (i)revizibilnosti rješenja kojima se ne odlučuje o meritumu spora, odnosno onih rješenja koja su posljedica incidentalnih postupaka zauzetih prethodno stupanju na snagu predmetne novele ZPP-a, što proizlazi iz sudske prakse. Tako je u svojim odlukama Vrhovni sud RH odbacivao kao nedopuštene prijedloge za dopuštenje revizije podnesene protiv različitih drugostupanjskih rješenja, od onih kojima se ne dopušta preinaka tužbe,¹⁰¹ do onih kojima se odlučuje o izricanju novčane kazne stranci odnosno punomoćniku stranke,¹⁰² kao i onih kojima je odbijena žalba i potvrđeno prvostupanjsko rješenje o naplati sudske pristojbe.¹⁰³

Zanimljiva je, rješenje Vrhovnog suda RH broj: Revd 3346/2024 od 5. studenoga 2024. kojim je odbacio prijedlog za dopuštenje revizije protiv drugostupanjskog rješenja kojim je odbijena žalba i potvrđeno prvostupanjsko rješenje o naplati sudske pristojbe,¹⁰⁴ pozivajući se na pravno stajalište zauzeto na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda RH¹⁰⁵ (održanoj gotovo punih 6 godina ranije!), pri čemu je jednostavno „reproducirao“ u kojim se situacijama: „revizija iz članka 382. stavak 2. ZPP može podnijeti protiv drugostupanjskih odluka kojima se pravomoćno završava ovršni postupak o predmetu zabijeva“,¹⁰⁶ zaključujući naposljetku jednostavno kako pobijano rješenje nije rješenje protiv kojeg se u smislu čl. 400. ZPP-a može podnijeti revizija. Prema tome, unatoč prihvaćenoj izmjeni čl. 400. ZPP-a, kao i nedvosmislenom obrazloženju navedene zakonske izmjene, Vrhovni sud RH ipak je zadržao zauzeto pravno stajalište.

¹⁰⁰ Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Zagreb, 23. ožujka 2022., str. 44.

¹⁰¹ Vidi odluke broj: Revd 1218/2023 od 2. listopada 2024., toč. 5. obrazloženja. i broj: Rev 2507/2018 od 23. srpnja 2024., toč. 22. obrazloženja.

¹⁰² Vidi odluke broj: Revd 79/2024 od 31. siječnja 2024., toč. 4. i 5. obrazloženja i broj: Revd 2761/2023 od 22. studenoga 2023., toč. 5. obrazloženja.

¹⁰³ Vidi odluku broj: Revd 2457/2024 od 5. lipnja 2024., toč. 4. obrazloženja.

¹⁰⁴ Oba su pobijana rješenja također donesena nakon stupanja na snagu ZIDZPP/22, a vezano uz čl. 107. st. 2. navedenog Zakona.

¹⁰⁵ Stajalište zauzeto na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda RH, broj: Su-IV-4/18-19 od 17. prosinca 2018.

¹⁰⁶ Za izvornik vidi rješenje Vrhovnog suda RH, broj: Revd 3346/2024 od 5. studenog 2024., toč. 6. obrazloženja.

3.4. Revizija po dopuštenju i ustavna tužba s osvrtnom na sudsku praksu

Odbije li Vrhovni sud RH dopustiti reviziju povodom prijedloga za dopuštenje revizije u kojem stranka osnovano tvrdi da joj je povrijeđeno temeljno ljudsko pravo, tada bi zaštitu tih prava trebao u povodu podnesene ustavne tužbe pružiti Ustavni sud RH.¹⁰⁷ Međutim, u posljednjih nekoliko godina od stupanja na snagu ZIDZPP/22 došlo je do određenih supstancijalnih promjena u stajalištima koja se tiču procedure iscrpljivanja dopuštenih pravnih lijekova i trenutka otkad se računa rok za podnošenje ustavne tužbe, pri čemu se praksa Ustavnog suda RH pokazala dvojbenom. Naime, do stupanja na snagu ZIDZPP/22 Ustavni sud RH ustalio je praksu prema kojoj je podnositeljima ustavnih tužbi sugerirao istodobno podnošenje ustavne tužbe s prijedlogom za dopuštenje revizije, u kojem slučaju on ne bi podnesene ustavne tužbe odbacivao kao preuranjene, već bi zastao s postupkom do donošenja odluke Vrhovnog suda RH o podnesenom prijedlogu za dopuštenje revizije, a podnositelju bi uputio dopis poznat kao tzv. revizijsko pismo u kojem bi ga obavijestio kako će zastati s postupkom do donošenja odluke Vrhovnog suda RH o reviziji, nakon čega će podnositelj, ovisno o sadržaju te odluke, moći predložiti nastavak postupka pred Ustavnim sudom RH.¹⁰⁸

Ako bi Vrhovni sud RH odbacio prijedlog za dopuštenje revizije, a ustavna tužba ne bi bila podnesena istodobno s prijedlogom, odnosno u propisanom tridesetodnevnom roku od „primitka“ drugostupanjske presude, tada bi Ustavni sud RH odbacio ustavnu tužbu kao nepravodobnu. Ako bi Vrhovni sud RH, pak, dopustio reviziju (ili je ona bila dopuštena *ex lege*, s obzirom na to da je u vrijeme primjene ove prakse hrvatsko zakonodavstvo još uvijek poznavalo reviziju po dopuštenju i reviziju bez dopuštenja), tada se tridesetodnevni rok za podnošenje ustavne tužbe računao od dana primitka odluke Vrhovnog suda RH o reviziji.

Logika Ustavnog suda RH u pogledu opisanog pristupa pri podnošenju ustavne tužbe vjerojatno se temelji na okolnosti da se za odbačeni prijedlog za dopuštenje revizije smatra kako nikada nije ni bio podnesen, slijedom čega je smislenije bilo postaviti obvezu istodobnog podnošenja ustavne tužbe i prijedloga za dopuštenje revizije.¹⁰⁹ Međutim, navedeni se proceduralni model zadržao u praksi i nakon stupanja na snagu ZIDZPP/19, što je u određenoj mjeri odgovornost samog zakonodavca, s obzirom na to da navedenom novelom nije bila propisana mogućnost odbijanja prijedloga za dopuštenje revizije, već samo njegova odbacivanja, zbog čega se u praksi formalno uredan prijedlog za dopuštenje revizije koji nije sadržavao važno pravno pitanje odbacivao, umjesto da se odbija. Pritom je sam Europski sud zauzeo stajalište da obveza istodobnog obraćanja vrhovnom i ustavnom sudu s istim zahtjevom nije u skladu s načelom vladavine prava i da je k tome laicima teško razumljiva.¹¹⁰

Prekretnicu u praksi Ustavnog suda RH u pogledu stajališta o trenutku podnošenja ustavne tužbe u odnosu na prijedlog za dopuštenje revizije predstavlja rješenje toga suda broj: U-III-207/2023 od 7. ožujka 2023. (tzv. pilot-rješenje), kojim je Ustavni sud RH predmetnu ustavnu tužbu podnesenu istovremeno s prijedlogom za dopuštenje revizije odbacio kao preuranjenu, iznoseći u obrazloženju predmetne odluke u bitnom

¹⁰⁷ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 3, str. 214.

¹⁰⁸ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 726.

¹⁰⁹ Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 748.

¹¹⁰ Vidi *Běleš i drugi protiv Češke*, zahtjev br. 47273/99, presuda od 12. studenoga 2002., toč. 64.; *Zvolský i Zvolská protiv Češke*, zahtjev br. 46129/99, presuda od 12. studenoga 2002., toč. 53.

sljedeće stajalište: „Ustavni sud ponavlja da je, u smislu navedenog članka 62. Ustavnog zakona, prije podnošenja ustavne tužbe potrebno iscrpiti prethodni pravni put pred redovnim sudovima. Svrha takvog zahtjeva je omogućavanje redovnim sudovima da spriječe ili isprave povredu ustavnih prava podnositelja. Kada se to ne bi zahtijevalo od podnositelja ustavne tužbe, postupalo bi se protivno volji zakonodavca i Ustavni sud bi se stavljalo u položaj da odlučuje prije redovnih sudova. Pritom, obveza koja proizlazi iz članka 62. Ustavnog zakona ne može se tumačiti na način da su podnositelji ustavne tužbe dužni tek formalno iscrpiti raspoloživa pravna sredstva pred redovnim sudovima, nego je smisao tog pravila ostvariti načelo supsidijarnosti konkretne ustavnosudske kontrole i tako spriječiti Ustavni sud da odlučuje prije redovnih sudova, odnosno da preuzme nadležnost redovnih sudova u svojstvu „suda trećeg ili četvrtog stupnja“.“¹¹¹

Istoga je dana doneseno rješenje broj: U-III-7150/2022, kojim je predmetna ustavna tužba također odbačena kao preuranjena, a Ustavni sud RH zauzeo je u bitnom istovjetno stajalište onom citiranom u prethodnom odlomku.¹¹²

Zanimljiva je okolnost da se od stupanja na snagu ZIDZPP/22 sredinom srpnja 2022. do objave navedenog pilot-rješenja od 7. ožujka 2023. (dakle, u razdoblju od gotovo 8 mjeseci!) dotadašnja praksa Ustavnog suda RH u pogledu pravila o iscrpljivanju pravnog puta nije promijenila. Netom navedeno razvidno je iz rješenja Ustavnog suda RH broj: U-III-3335/2023, iz kojeg je proizlazi kako Ustavni sud RH nije pravodobno (odmah nakon predmetnih promjena u zakonodavnom uređenju) odlučio o tome treba li prijedlog za dopuštenje revizije i ustavnu tužbu podnositi istovremeno ili pak uzastopno, nego je u predmetnom slučaju u povodu ustavne tužbe podnesene 28. prosinca 2022. (nakon stupanja na snagu ZIDZPP/22) podnositeljici u tom predmetu uputio tzv. revizijsko pismo,¹¹³ čime je nastavio sa „starom“ praksom, a do promjene je došlo tek donošenjem pilot-rješenja od 7. ožujka 2023., pri čemu je nakon njegova donošenja praksa Ustavnog suda RH bila nedosljedna.

Stupanjem na snagu ZIDZPP/22 konačno je predviđena mogućnost odbijanja formalno urednog prijedloga za dopuštenje revizije koji ne sadrži važno pravno pitanje u smislu odredbe čl. 385.a st. 1. ZPP-a. U tom se smislu pilot-odluka Ustavnog suda RH od 7. ožujka 2023. može smatrati sasvim logičnim rješenjem, rješenjem dosljednim ostvarenju ustavne uloge Vrhovnog suda RH kao najviše sudske instance, pri čemu Ustavni sud RH tada djeluje samo kao svojevrсна „vanjska“ kontrola poštivanja ustavom zajamčenih prava pri nezavisnom sudskom tumačenju pravnih propisa.¹¹⁴

Međutim, nepunih šest mjeseci nakon donošenja pilot-rješenja Ustavni sud RH 28. lipnja 2023. donosi rješenje broj: U-III-2391/2023 u kojem zauzima stajalište u potpunosti suprotno onome iz pilot-rješenja. Štoviše, ponovno zauzima stajalište istovjetno praksi prije stupanja na snagu ZIDZPP/22, a koju je navedenim pilot-rješenjem napustio! U konkretnom je slučaju podnositeljica ustavne tužbe isticala povredu prava na suđenje u razumnom roku te prava na zaštitu osobnog i obiteljskog života, pri čemu je Ustavni sud RH njenu ustavnu tužbu odbacio kao nepravodobnu, obrazlažući svoju odluku na sljedeći način: „Ustavni sud prvenstveno napominje da pravomoćna odluka donesena u postupku koji je prethodio ustavnosudskom postupku ne može biti predmet ustavnosudske kontrole

¹¹¹ Ustavni sud RH, odluka broj: U-III-207/2023 od 7. ožujka 2023., toč. 3.1. i 3.2. obrazloženja.

¹¹² Ustavni sud RH, odluka broj: U-III-7150/2022 od 7. ožujka 2023., toč. 3.1. i 3.2. obrazloženja.

¹¹³ Vidi Ustavni sud RH, odluka broj: U-III-3335/2023 od 19. prosinca 2023., toč. 1. i 3. obrazloženja.

¹¹⁴ Tako i Bratković, M., *op. cit.* u bilj. 62, str. 752.

zbog nepravodobnosti. Naime, podnošenjem izvanrednog pravnog lijeka (revizije), koji je odbačen kao nedopuštena, nije produžen rok za podnošenje ustavne tužbe u odnosu na drugostupanjsku presudu te se taj rok ne računa od primitka osporenog revizijskog rješenja. Ustavni sud nije razmatrao prigovore koji se tiču osporavanja odluka nižestupanjskih sudova, pa tako ni prigovor njihove navodne pristranosti, zbog njihove nepravodobnosti.“¹¹⁵

Kad se ova nedosljednost, štoviše proturječnost prakse Ustavnog suda RH dovede u korelaciju s tim da je stupanjem na snagu ZIDZPP/22 došlo do dviju vrlo značajnih izmjena u revizijskom postupku,¹¹⁶ tim su više prava stranaka dovedena u potencijalnu opasnost zbog nepredvidivosti i neizvjesnosti neusklađene prakse Ustavnoga suda RH, što potencijalno može dovesti i do povreda njihovih konvencijskih prava.

Upravo je navedena problematika bila uzrok povrede istaknute u predmetu *Zelenika protiv Hrvatske*.¹¹⁷ Podnositelj zahtjeva isticao je povredu prava na pristup sudu, obrazlažući kako je u konkretnom slučaju svoju ustavnu tužbu podnio 10. ožujka 2023., dakle prije nego li je pilot-rješenje od 7. ožujka 2023. objavljeno, zbog čega je tvrdio da nije niti mogao biti upoznat s novim stajalištem Ustavnog suda RH o nužnosti prethodnog iscrpljivanja dopuštenog pravnog puta koje je zauzeto u toj odluci. Pritom se podnositelj zahtjeva pozvao na stajalište koje je Europski sud zauzeo u nekolicini svojih odluka i to baš u predmetima protiv RH, a prema kojem kada neko pravno pravilo proizlazi iz pravnog tumačenja sudova, potrebno je u pravilu šest mjeseci da bi se moglo smatrati da je javnost učinkovito upoznata s tim pravilom, odnosno da bi se ono moglo smatrati predvidivim.¹¹⁸

Uzimajući u obzir navedeno stajalište, koje je potvrdio i sam Ustavni sud RH,¹¹⁹ tim je više nejasna praksa Ustavnog suda RH iz koje u jednom slučaju proizlazi da je pri istovremenom podnošenju prijedloga za dopuštenje revizije i ustavne tužbe potonja preuranjena, a u slučaju njihova uzastopna podnošenja nepravodobna u odnosu na pravomoćnu odluku. Navedenim gotovo arbitrarnim pravnim stajalištima, ispada da je i u jednom i u drugom slučaju ustavnosudskom nadzoru podvrgnuto isključivo rješenje Vrhovnog suda RH, dok nižestupanjske odluke ostaju izvan dometa ustavnosudskog nadzora. Upitno je koliko je takvo sužavanje ovlasti Ustavnog suda RH, osobito u situaciji kada Vrhovni sud RH uopće ne odlučuje o meritumu povrede ustavnih i konvencijskih prava suglasno sa zahtjevima vladavine prava i može li se kao takvo smatrati praksom kojom se narušava bit prava na pristup sudu.

¹¹⁵ Ustavni sud RH, odluka broj: U-III-2391/2023 od 28. lipnja 2023., toč. 6. obrazloženja.

¹¹⁶ Riječ je o izmjenama predviđenim odredbama čl. 62. ZIDZPP/22, kojim je u postojećem čl. 385.a. unesen novi st. 2. prema kojem stranke imaju pravo podnijeti reviziju Vrhovnom sudu RH i ako učine vjerojatnim da je u postupku pred nižestupanjskim sudovima došlo do povrede kakvog temeljnog ljudskog prava zajamčenog Ustavom i Europskom konvencijom i čl. 67. ZIDZPP/22, kojim je u tekst ZPP-a ubačen novi čl. 389.a, čijim je st. 4. propisana samo mogućnost odbacivanja prijedloga za dopuštenje revizije iz čl. 385.a st. 2., ne i njegova odbijanja.

¹¹⁷ *Zelenika protiv Hrvatske*, zahtjev br. 39801/23, presuda od 21. svibnja 2024.

¹¹⁸ Vidi *Janković i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 23244/16, presuda od 21. rujna 2021.; *Kirinčić i drugi protiv Hrvatske*, zahtjev br. 31386/17, presuda od 30. srpnja 2020., toč. 115.; *Antunović protiv Hrvatske*, zahtjev br. 66553/12, presuda od 4. listopada 2016., toč. 50.; *Majski protiv Hrvatske*, zahtjev br. 16924/08, presuda od 19. srpnja 2011., toč. 70.

¹¹⁹ Vidi odluka broj: U-III-5808/2021 od 14. rujna 2023., toč. 5.17. obrazloženja.

4. ZAKLJUČAK

Revizija po dopuštenju institut je koji je u hrvatskom pravnom poretku bio predmet značajnog broja zakonodavnih intervencija. Izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine bilo je nužno ispraviti sve utvrđene nedostatke i nometehničke nedotjeranosti, čime je predmetni institut doživio slojevitú rekonstrukciju, kako u pogledu proceduralnih značajki, tako i u pogledu tijeka revizijskog postupka i odluka koje iz njega proizlaze. Ključnu ulogu u revizijskom procesu ima upravo Vrhovni sud RH kao najviša sudska instanca domaćeg pravnog sustava, koji u povodu revizije po dopuštenju odlučuje samo o onim pravnim pitanjima važnim za jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni te ujednačavanje sudske prakse. Stoga je novim modelom revizije po dopuštenju pristup Vrhovnom sudu RH ograničen određenim procesnim zahtjevima i formalnim pretpostavkama te je dopušten samo u onim slučajevima kada pravna pitanja radi kojih se inicira revizijski postupak nadilaze individualne privatne interese stranaka. Time se teži ostvarenju ustavne zadaće Vrhovnog suda RH i javne funkcije revizije. Ipak, radi što potpunijeg razumijevanja zakonodavnog uređenja ovog instituta valja ga promotriti u kontekstu prava na pristup sudu kao sastavnog dijela prava na pošteno suđenje zajamčenog čl. 6. st. 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, sve u skladu sa stajalištima Europskog suda za ljudska prava u pogledu razmjernih ograničenja toga prava kao posljedica diskrecije država potpisnica pri individualnom zakonodavnom uređenju. Štoviše, navedeni je pravni institut neodvojivo povezan s ustavnim i konvencijskim pravima građana upravo zato što je sam Vrhovni sud RH nužna stepenica koju stranke u postupku zaštite svojih ustavnih i konvencijskih prava moraju proći te je, ako je to u mogućnosti učiniti, dužan ta ista prava stranaka zaštititi. Upravo iz tog razloga valja kritički pristupiti analizi zakonodavnog uređenja revizije te pravovremeno isticati eventualne pravne praznine i nelogičnosti, kako bi se izbjegle apsurdne situacije, poput onih u kojima zbog nepredvidivosti, štoviše proturječnosti sudske prakse domaćih sudova dolazi do nejasnog i nerijetko proturječnog tumačenja zakonskog teksta, da se same ovlasti i ograničenja pristupa pojedinim sudskim instancama toliko sužavaju da se praktično dovodi u pitanje ostvarivanje ustavnih i konvencijskih prava građana.

Dinka ŠAGO, Full Professor*
University of Split, Faculty of Law
dinka.sago@pravst.hr

Lucia RADIĆ, mag.iur.**
luciaradic12@gmail.com

APPEAL ON POINTS OF LAW BY PERMISSION IN CROATIAN LEGISLATION IN THE CONTEXT OF THE RIGHT OF ACCESS TO COURT

Summary: *The subject-matter of this paper is the development of appeal on points of law by permission in Croatian legislation, particularly in the light of the 2019 and 2022 Amendments of the Civil Procedure Act. Special attention is devoted to the development of the aforementioned legal remedy in the context of the right of access to court guaranteed by Article 6 § 1 of the European Convention on Human Rights, as well as to the case-law of the European Court of Human Rights with regard to the permissible restrictions of the said right. Furthermore, the paper deals with certain deficiencies, gaps, and illogicalities that occurred in national case-law, due to the aforesaid Amendments of the legal text. Additionally, fundamental characteristics of the appeal on points of law by permission are elaborated on, with special attention being devoted to the public function of this legal remedy. The paper further addresses the appellate procedure, and the decisions made by the Supreme Court. Lastly, the paper separately deals with the influence of the 2022 Amendment of the Civil Procedure Act on the correlation between appeal on points of law by leave and constitutional complaint, with special attention given to the (variable and somewhat inconsistent) case-law of the Constitutional Court on matters of exhaustion of legal remedies and admissibility of constitutional complaints.*

Key words: *Appeal on points of law by permission, Civil Procedure Act, Supreme Court, right of access to court, case-law of the European Court of Human Rights.*

* Dinka Šago, Ph.D., Full Professor on Faculty of Law, University of Split, <https://orcid.org/0000-0002-2957-2761> This paper is a product of work that has been fully supported by the Faculty of Law, University of Split, under the project nr. 3 “Challenges of modern labor law - de lege lata and de lege ferenda (IMRP)” led by Assist. prof. Trpimir Perkušić, Ph.D.

** The paper was created on the basis of the defended diploma thesis of student Lucia Radić, a student of the Integrated Undergraduate and Graduate University Study of Law, under the mentorship of Assoc. prof. Dinka Šago, Ph.D. defended at the Faculty of Law, University of Split on March 6, 2025.